

Z obsahu

- Líderka roka 2005 – poznáme už tohtoročné víťazky

Vidiecka organizácia
pre komunitné aktivity

**VIDIECKY
PARLAMENT
NA
SLOVENSKU**

- Projekt TP SAPARD ukončený
- Dedinou roka obec Vlachovo

Slovensko sa pripravuje na LEADER

Čas neúprosne letí. Len nedávno sme sa stali členmi Európskej únie a už beží naplno príprava na naše druhé programové obdobie v tomto spoločenstve. V prvom období Slovensko patrilo medzi tri krajiny, ktoré nezahrnuli do svojich európskych programových dokumentov prístup LEADER ako možnosť podpory integrovaného rozvoja vidieka.

Verím, že verným čitateľom tohto časopisu už nemusím vysvetľovať, čo

integrovaný rozvoj znamená, ale ak sa nájdú aj noví priaznivci Nášho vidieka, predsa len pripomeniem, že integrovaný rozvoj vychádza z iniciatívy ľudí zdola, zohľadňuje všetky stránky života na vidieku – teda nielen poľnohospodárstvo a lesníctvo, či vidiecku turistiku, ale aj sociálnu a miestnu technickú infraštruktúru, environmentálne prijateľný priemysel založený na báze miestnych zdrojov, ochranu životného prostredia, kultúrne dedičstvo a spoločenský život obcí. Pritom o tom, čo sa má v danom území diať a kto má získať podporu na projekty nerozhoduje niekto v Bratislave, ale zdola vybrané partnerstvo viacerých miestnych inštitúcií – samosprávy, podnikateľských a občianskych združení. Súčasne napríklad podnika-

foto: Michaela Heretová

• Slovensko sa pripravuje na LEADER	1
• Líderka roka 2005 – poznáme už tohtoročné víťazky	6
• Líderka roka 2005 – súhrnná štatistika	8
• Mikropôžičky z UNIDEA sú už takmer vyčerpané	9
• Konferencia o rozvoji vidieka vo Veľkej Británii alebo delíme sa o svoje skúsenosti v zahraničí	10
• Sú deti na vidieku menej šikovné?	11
• Zamerané na samostatne hospodáriace roľnícky a ženy podnikajúce v poľnohospodárstve	13
• Projekt TP SAPARD ukončený	14
• Anketa	20
• Obrázky z Holandska	22
• Ozveny zo študijnej cesty v Holandsku	30
• Hodnotenie spolupráce R-VIPA s VÚC	32
• Dedinou roka obec Vlachovo	34
• Helpa sa prezentovala v talianskom Savigliane	35
• Ako sme hodovali...	37
• Historické milníky Európy	38
• Vidiek – zdroj poznania a inšpirácie	39
• Za krajšiu riekou Hornád	40
• Stručne z VIPA	42
• Ako som sa zamilovala alebo Stretnutie vidieckych iniciatív PREPARE v Litve – október 2005	43
• Výstava TATRY 2004 – 2005	
• Fakty a otázky na festivale	
• Bažant Pohoda 2005 v Trenčíne	44
• Aká chceme, aby bola vidiecka politika v rokoch 2007 – 2013?	45

Vydavateľ: OZ VIPA a OZ VOKA. Náklad: 1 000 ks.
 Uzavierka nasledujúceho čísla: 31. január 2006.
 Redakcia: Magdaléna Bernátová, Michaela Heretová,
 Ivan Rončák. Grafika a sadzba: Svetozár Šomšák.
 Tlač: Ústav pre výchovu a vzdelávanie pracovníkov lesného hospodárstva, Zvolen. Neprešlo jazykovou úpravou.

Milí naši čitatelia, kým sme pripravovali toto vydanie, triedili a spracovávali príspevky, mohli sme si zároveň vychutnávať krásnu slnečnú a teplú jeseň. Medzi ňou a týmto číslom časopisu som pri jeho zostavovaní nachádzala mnoho podobností. Pestrofarebná, bohatá na úrodu – také je aj toto číslo – bohaté na rôznoraké príspevky. Tiež som si spomenula na príslovie Zima sa ťa opýta, čo si robil v lete – a výsledky práce, nie len tie z leta, ale z celého roka sa už aj dostavili a môžete si o nich niečo prečítať.

Témou tohto čísla je Slovensko sa pripravuje na LEADER. Čaká nás nové programové obdobie v EÚ a Slovensko, ako prevažne vidiecka krajina, by uvítalo, keby sa aj u nás uplatňoval prístup LEADER, taký úspešný v iných krajinách. Téma sa venujú príspevky Projekt „TP SAPARD“ ukončený, reportáž zo študijnej cesty v Holandsku Obrázky z Holandska, ako aj ankety k nim sa viažu.

Dočítate sa, čo je nové v obidvoch organizáciách – VOKA a VIPA, opäť vám prinášame príklady a skúsenosti z vidieka doma i v zahraničí. Nezabúdame tiež, že ľudia a krajina by mali žiť v harmónii. Príspevok OZ SOSNA hovorí o mnohom. Prírodnú katastrofu – smršť v našich horách pred roka – si pripomíname ponukou dvoch výstav. VOKA vám odporúča do pozornosti článok o súťaži Vidiecka líderka roka, titul Konferencia o rozvoji vidieka vo Veľkej Británii. VIPA hodnotí spoluprácu svojich regionálnych štruktúr s krajskými samosprávami, dozviete sa, prečo je Dedinou roka obec Vlachovo. Tak, a teraz si nájdite príjemné teplé miestečko a čítajte! Ak si pri čítaní spomeniete na niečo, s čím by ste sa mohli a chceli podeliť s ostatnými vidiečanmi, napíšte nám.

Michaela Heretová

telia, farmári, združenia majú možnosť získať finančnú podporu na projekty za podmienok, ktoré zodpovedajú sociálnej a ekonomickej situácii v danom území – v bohatších regiónoch za prísnejších, v chudobnejších za miernejších podmienok.

V súčasnosti je situácia iná – vláda sa pripravuje už aj na program LEADER, ktorý má vstúpiť v platnosť hneď po prijatí nového programu pre rozvoj vidieka, čo je teoreticky už za pár mesiacov, to jest od 1. januára 2007. Otázkou je, ako sa jej darí vytvoriť efektívne fungujúce riadiace, implementačné a administratívne rámce pre realizáciu prístupu LEADER, ktorý sa predsa dosť značne líši od klasického doterajšieho prístupu podávania a schvaľovania individuálnych projektov na centrálnych inštitúciách v hlavnom meste. Tu je potrebné ešte vyjasniť veľa vecí – napríklad ako majú vyzeráť miestne akčné skupiny – podľa normy EÚ prijímatelia pomoci z prístupu LEADER, ako sa budú vyberať, prípadne registrovať, v ktorých územiach sa bude prístup LEADER realizovať v nasledujúcich 7 rokoch a ktoré opatrenia sa budú podporovať v zostavených miestnych strategických dokumentoch, ako sa budú spolufinancovať stratégie, koľko majú prispieť obce, koľko regionálne samosprávy, čo sa bude očakávať od súkromného sektora a podobne. Na väčšinu týchto otázok zatiaľ neexistuje konečná odpoveď.

Čiastočne iná je situácia na miestnej úrovni, kde rôzne združenia, rozvojové agentúry a vidiecke iniciatívy budujú svoje skúsenosti s tvorbou integrovaných miestnych rozvojových stratégií už viac ako 10 rokov prostredníctvom rôznych programov, z ktorých spomeniem aspoň projekt Fondu rozvoja vidieka, projekt trvaloudržateľného rozvoja UNDP, environmentálne plánovanie, projekt

VOKA akreditovala kurz pre tvorbu a fungovanie miestnych akčných skupín typu LEADER a realizovala študijnú cestu do regiónu Hoogeland v Holandsku s cieľom poskytnúť účastníkom vedomosti hlavné v oblasti implementácie rozvojových stratégií **foto: Michaela Heretová**

DFID – Podpora regionálneho rozvoja a podobne. V tomto ohľade najvýznamnejším boli tri projekty podporené z Technickej pomoci SAPARD (celková čiastka predstavovala 0,6 mil. EUR), ktorých realizácia sa končí v týchto dňoch a v ktorých sa postupne budovali partnerstvá a ich strategická kapacita v 11 územiach podobné miestnym akčným skupinám typu LEADER. Aj stratégie, ktoré sú ďalším výstupom tohto projektu, majú charakter stratégií tohto prístupu a v ničom nezaostávajú za podobnými dokumentmi podobných partnerstiev v Západnej Európe. Napriek tomu je jasné, že partnerstvá na miestnej úrovni sa stále potrebujú učiť. V tomto ohľade veľa robí Vidiecky parlament, ale aj VOKA, ktorá nedávno akreditovala kurz pre tvorbu a fungovanie miestnych akčných skupín typu LEADER a realizovala študijnú cestu do regiónu Hoogeland

Pokračovanie na str. 4

Dokončenie zo str. 3

4

v Holandsku s cieľom poskytnúť účastníkom vedomosti hlavne v oblasti implementácie rozvojových stratégií. Budovanie implementačnej kapacity je to, čomu sa bude musieť venovať veľa pozornosti aj na miestnej úrovni – ako rozhodovať tak, aby rozhodnutia boli v súlade s pravidlami EÚ a slovenských platobných agentúr, aby nebolo zbytočne veľa sklamaných ľudí, aby sa nepodporovali miestne „mafie“, aby realizácia miestnej stratégie bola naozaj efektívna a účinná.

Ministerstvo pôdohospodárstva, ktoré bude mať realizáciu prístupu LEADER v kompetencii získalo nedávno pôžičku 1,3 mil. EUR zo Svetovej banky na technickú pomoc pri zodpovedaní na vyššie uvedené otázky, na podporu realizácie pilotných stratégií a na podporu sieťovania vidieckych organizácií a inštitúcií. Keďže ide o pôžičku splácanú z verejných zdrojov, ostáva len veriť, že tí čo ju budú uvádzať do života využijú existujúcu kapacitu doteraz vybudovanú na miestnej úrovni, ale aj kapacitu naslovovzatých odborníkov zo Slovenska a nezačnú zase od začiatku (a prevažne s pomocou cudzincov) – ako je to už „dobrým“ zvykom v tejto krajine, čo však zatiaľ z predkladanej zmluvy medzi SR a Svetovou bankou nie je úplne jasné.

Napriek tomu, že Slovensku ostáva ešte veľa urobiť v prospech úspešnej realizácie prístupu LEADER ako jedinečnej a v Európskej únii veľmi úspešnej ceste podpory integrovaného rozvoja, verím, že program napokon ukáže a poskytne dostatok argumentov pre tých, ktorí ešte pochybujú o výhodách partnerstva, participácie a význame miestneho rozhodovania a investovania v prospech budúceho rozvoja vidieckych oblastí.

Jela Tvrdoňová, riaditeľka VOKA

Stručne z VOKA

Máme nové kolegyné

Nová kariérna poradkyňa začala pôsobiť v okrese Detva. Je ňou Marta Kupcová a skontaktovať sa s ňou môžete na telefónnom čísle 0905 504 910 na e-mailovej adrese kupcova@slovanet.sk

Mikropôžičkový program má od augusta novú manažérku. **Andrea Súlovcová** sa narodila v Žiline. Študovala na Karlovej Univerzite, na Fakulte sociálnych vied. Má bakalársky titul z politológie a medzinárodných vzťahov a magisterský titul z politológie. Jeden semester si dopĺňala vedomosti aj na Universidad Complutense v Madride, kde písala svoju diplomovú prácu. Jej vzdelanie dopĺňa všeobecná štátna jazyková skúška z angličtiny.

Po štúdiách v roku 2003 začala pracovať vo VIPA a v júni roku 2004 odišla na materskú dovolenku. Ponuka VOKA ju oslovila, práca ju zatiaľ baví a keďže pracuje na polovičný úväzok, nájdete ju v kancelárii najmä v pondelok, utorok a v stredu.

Všetok svoj ostatný čas venuje rodine, najmä Sašenke. Jej obľúbenou knihou je trilógia od J. R. Tolkiena Pán prsteňov. Rada počúva hudbu Jarka Nohavicu, Dana Bárta, Zuzany Navarovej a páči sa jej španielske flamengo.

Rozvojová stratégia mikroregiónu Muránska planina v rámci projektu TP SAPARD ukončená

VOKA získala v roku 2004 kontrakt v rámci projektu Technickej pomoci SAPARD od BB VIPA na prácu v mikroregióne Muránska planina, kde ako externá expertka pracovala

Michaela Heretová. Išlo o projekt Trvalo udržateľný rozvoj znevýhodnených vidieckych oblastí, konkrétne tvorba rozvojovej stratégie mikroregiónu Muránska planina, budovanie miestnej kapacity.

Práca v území (okres Brezno – obce Michalová, Pohronská Polhora, okres Revúca – obce Muráň, Muránska Huta, Muránska Lehota, okres Rimavská Sobota – mesto Tisovec) sa začala v júni 2004 a skončila v auguste 2005, celkovo trvala 15 mesiacov. Počas nich sa komunikovalo s miestnymi obyvateľmi, uskutočnili sa rôzne motivačné, informačné a vzdelávacie stretnutia, urobil sa komunitný prieskum v každej zo šiestich obcí. Bol spracovaný audit zdrojov územia, vytvorená stratégia rozvoja mikroregiónu a pripravený monitorovací rámec, a tiež implementačný rámec. Všetky etapy sa uskutočnili za aktívnej participácie miestnych obyvateľov. Okrem dobrovoľníkov, ktorí sa podujali uskutočniť komunitný prieskum formou Projektu načúvania (© VOKA), sa na práci podieľalo 112 osôb z radov občanov, zástupcov MVO, miestnych podnikateľov a samospráv. Jadro tvorila pracovná skupina 25 osôb, ktorá je dnes pripravená vytvoriť

miestnu akčnú skupinu pre prístup Leader. Aktívne sa na práci podieľali aj štátom zriadené organizácie prostredníctvom svojich zástupcov a odborníkov: Správa Národného parku Muránska planina, Štátna ochrana prírody, Fond sociálneho rozvoja.

V závere tvorby stratégie do mikroregiónu vstúpila obec Čierny Balog (okres Brezno). Jej obyvatelia teraz postupujú rovnakým spôsobom, aby ich stratégia rozvoja bola zakomponovaná do mikroregiónálnej. Práca by mala byť ukončená v januári.

Už desať rokov, najprv ACDI/VOCA a od roku 1998 nástupníčka VOKA uplatňuje vo svojej práci prístup, ktorý sa používal v projekte TP SAPARD – aktivizácia obyvateľov, spolupráca občanov, rovnocenné partnerstvo medzi organizáciami a inštitúciami úplne dole – v obciach, participácia občanov na všetkých dôležitých rozhodnutiach o ich budúcnosti, ale aj ich účasť a zodpovednosť na realizácii aktivít. Aktívne rozhodovať o svojom živote a konať. Skúsenosti zo Slovenska, ale aj zo zahraničia nás utvrdzujú v presvedčení, že tento prístup má budúcnosť.

Čo Vám (Vašej obci/mikroregiónu) dal projekt „TP SAPARD“, čo ste sa naučili, v čom Vám pomôže v ďalšej práci alebo čo, naopak, hodnotíte ako jeho negatíva?

Paulína Urdová, miestna aktivistka, MR Hornád

Projekt mi dal mi možnosť pochopiť a v praxi overiť občiansku participáciu, naučila som sa, že rozvoj je proces, že to nie sú iba realizované projekty. Tí, ktorí sa pravidelne zúčastňovali stretnutí, stali sa proaktívi, vidia súvislosti, vidia budúcnosť nie ako sen, ale ako plán, ktorý sa bude naplňať.

Líderka roka 2005 – poznáme už tohtoročné víťazky

6

V prvom rade sa chceme poďakovať našim sponzorom, ktorí nám venovali dary pre ocenené líderky v jednotlivých kategóriách. Sú to: Štefan Píri z Hokoviec a Jozef Cázer zo Sebechlieb, ďalej Mária Záležáková z obce Horná Mariková a Monika Budovcová z Čierneho Balogu. Víťazky navyše dostali od včelárov zo Sebechlieb a SD Sebechleby chutné a vkusne zabalené včelie produkty a vďaka patrí všetkým, čo venovali aj ceny do tomboly. Súťaž mediálne podporovalo Rádio Regina Banská Bystrica. Poďakovanie patrí aj miestnym organizátorom.

Vďaka nim sme v piatok, 14. októbra 2005 mohli v kultúrnom dome v Uňatíne odovzdať výherné poukazy na víkendový pobyt s plnou penziou pre 1 osobu nasledovným oceneným:

1. **kategória: žena politička** – Mgr. Libuša Organíková z obce Sobotište, okres Senica nad Myjavou;
2. **kategória: žena aktivistka** – Katarína Zibriková z obce Pohorelá, okres Brezno;
3. **kategória: žena jednotlivec** – Barbora Berkyová z obce Ponická Huta, okres Banská Bystrica.

Mimoriadnu cenu získala za dlhoročné pôsobenie v Sieti vidieckych líderiek ako aj dobrovoľnícku prácu v obci Kysucký Liesko-vec pani Viera Masaryková.

Vyhodnotenie súťaže sa konalo v rámci osláv Svetového dňa vidieckych žien, ktoré

si na podnet agentúry FAO (Food and Agriculture Organization), patriacej pod Organizáciu spojených národov pripomínajú ženy v rôznych častiach sveta práve 14. októbra.

Účastníkov privítala ľudová hudba Hont pod vedením M. Verónyho v priestoroch kultúrneho domu v Uňatíne, ktorý bol netradične vyzdobený. Svoje výrobky zo slaného cesta a domáce výšivky predstavili aj remeselníci a remeselníčky. Domáce združenie OZ „Nádej v Uňatíne“ predstavilo svoje výrobky – paličkovanú čipku z Hontu. Ako hosť prišla aj mladá 16 ročná autorka knihy o dnešnej mládeži Denisa Macková. Nechýbali ani uňatínske deti s výstavou svojich prác, ktoré vytvorili na tvorivých dielňach s Viki Furákovou (OZ VOKA) v rámci projektu „Šikovné ruky“.

Všetci prítomní sa po príchode občerstvili a pochutnali si na cesnakových lepňoch. Po úvodných slovách moderátora prehovorila k prítomným zástupkyňa OZ VOKA Zuzana Drímajová. Všetkých následne privítala Mária Behanovská v mene OZ „Nádej v Uňatíne“ a poinformovala o aktivitách združenia. Ďalej sa k prítomným prihovorila Ľudmila Bátorová, krasličiarica z Prievidze a Darina Saxunová (CEPA, Ponická Huta).

Nasledovalo samotné vyhlásenie víťaziek súťaže o Vidiecku ženu-líderku roka. Po odovzdaní ocenení sa všetky predstavili a stručne porozprávali o sebe a svojich aktivitách.

Nasledovalo občerstvenie s dedinskými jedlami – makové rezance, bryndzové halušky, lokše s kyslým mliekom, praženica, demikát, roháne a iné chutné miestne špeciality. Po všetkých týchto dobrotách ešte poľovníci priniesli guľáš z diviny a na záver sa podávali

pečené gaštany. Počas občerstvenia nám hrala ľudová hudba.

Ďalším bodom programu bola bohatá tombola, ktorá obsahovala 28 cien. Atmosféra bola úžasná, môžu ľutovať tí, ktorí boli pozvaní a uprednostnili iné nepodstatné veci. Redaktorky Slovenského rozhlasu mali plno práce. Rozhovory s líderkami, s deťmi, s našimi staršími obyvateľkami, ktoré rady prezradili staré recepty na jedlá a porozprávali o zvykoch a tradíciách, čo veľmi pekne dokreslilo atmosféru celých osláv, ktoré sa skončili spevom a „rozkazovačkami“. Hudobníci však nesklamali, všetko vedeli zahrať.

Mnohým sa ani nechcelo odísť. Žiaľ, viaceré účastníčky boli viazané spolucestujúcimi v autách. Oslavy pokračovali aj na dru-

hý deň, keď sa presne na 14.00 hodinu dostavilo 5 účastníčok z obce Žemberovce. Nakoľko sa oficiálne vyhlásenie súťaže konalo v piatok, 14. októbra, v sobotu malo týchto 5 žien svoje malé privátne oslavy...

Mária Behanovská, Ingrid Bernáthová

Niektoré z ocenených. Zľava: Viera Masaryková, Katarína Zibriková, Barbora Berkyová foto: Mária Behanovská

Líderka roka 2005 – súhrnná štatistika

8

Žena aktivistka – Katarína Zibriková, Pohorelá, 31 rokov, kariérna poradkyňa
Celkom nominovaných v kategórii: 6

Žena politička – Mgr. Libuša Orgoniková, Sobotište, 52 rokov, učiteľka
Celkom nominovaných v kategórii: 2

Žena jednotlivec – Barbora Berkyová, Dúbavica, Ponická Huta, 34 rokov, nezamestnaná, dobrovoľníčka v rámci komunitného projektu v obci
Celkom nominovaných v kategórii: 6

Mimoriadne ocenená – Viera Masaryková, Kysucký Lieskovec, 50 rokov, podnikateľka, za dlhoročné aktivity v OZ Lieskovec

Počet zaslaných nominácií: 20
Počet nominovaných žien: spolu 14
Katarína Zibriková bola nominovaná 7x

Geografické rozloženie nominácií:

- Pohorelá, okres Brezno (mikroregión Horehron),

- Kysucký Lieskovec, okr. Kysucké Nové Mesto,
- Ponická Huta, okr. Banská Bystrica (mikroregión Severné Podpolanie),
- Sobotište, okr. Senica (západné Slovensko),
- Mikušovce, Tuchyňa, Pruské – okr. Považská Bystrica (Euroregión Biele Karpaty),
- Ďurkov, Košická Belá – okr. Košice,
- Polomka, okr. Brezno (mikroregión Horehron),
- Bánovce nad Ondavou, okr. Michalovce,
- Spišský Hrušov, okr. Spišská Nová Ves,
- Klenovec, okr. Hnúšťa.

Sponzorské ceny:

Víkend pre víťazky (Ubytovanie + piatok: večera, sobota: plná penzia, nedeľa: raňajky)

Štefan Píri – Park Hotel, Hokovce
Monika Budovcová – U richtára, Čierny Balog

Jozef Cázer – Sebechleby
Mária Zálešáková – Hotel Eva Mária, Horná Mariková

Ceny do súťaže Rádia Regina: tri v hodnote 500 Sk – tričko, taška, kuchárka, detské tričko, sada pohľadníc – venovalo OZ VOKA.

Čo Vám (Vašej obci/mikroregiónu) dal projekt „TP SAPARD“, čo ste sa naučili, v čom Vám pomôže v ďalšej práci alebo čo, naopak, hodnotíte ako jeho negatíva?

Elena Bašistová, starostka obce Dravce, MR Levočské Vrchy-Západ

Projekt TP SAPARD bol prínosom pre našu obec Dravce (MR Levočské vrchy-Západ). Odhalil nám zručných ľudí, ktorí sa aj prezentovali a tiež tých, čo chcú niečo pre svoju dedinu i mikroregión urobiť.

Mikropôžičky z UNIDEA sú už takmer vyčerpané

Počas leta zaznamenal projekt „Služby zamestnanosti pre mladých ľudí na vidieku – profesionálne poradenstvo a mikropôžičky“ výrazný posun. Pre začínajúcich podnikateľov sme pripravili štyri kurzy – v Rimavskej Sobote, Brezne, Banskej Štiavnici a Žiari nad Hronom. Zúčastnilo sa ich 32 podnikateľov. Niektorí mali záujem iba o získanie nových poznatkov z oblasti drobného podnikania, väčšinu však prilákala možnosť získať výhodnú mikropôžičku a bezplatné poradenstvo.

Kurzy pre podnikateľov boli „na mieru šité“ pre účastníkov, a to tak z hľadiska obsahu ako aj času realizácie kurzov. Každému z nich sa lektori venovali individuálne. Účastníci vypracovali svoje vlastné podnikateľské plány, čím získali možnosť požiadať o mikropôžičku. Túto možnosť využili 19 účastníci. Rozdali sme im mikropôžičky v celkovom objeme 1.460 tis. Sk, priemerná výška mikropôžičky bola takmer 77 tis. Sk. Mikropôžičkové portfólio v rámci projektu „Služby

zamestnanosti pre mladých ľudí na vidieku – profesionálne poradenstvo a mikropôžičky“ sa týmto prakticky celé rozdelilo medzi úspešných žiadateľov a ďalšie mikropôžičky budeme prideliť už zo splácaných splátok mikropôžičiek podporených podnikateľov. Najväčší záujem o podnikanie i mikropôžičky sme zaznamenali v službách, z regionálneho hľadiska v západnej časti kraja, najmenej aktívni v danej oblasti sú obyvatelia okresu Brezno. Začiatkom novembra 2005 bude prebiehať ďalší nadstavbový kurz vo Zvolene a pokračovať budú aj motivačné kurzy pre nezamestnaných a všetkých, ktorí uvažujú o začatí podnikania.

Všetkým, ktorí sa chcú niektorého z kurzov zúčastniť, prípadne požiadať o vzdelávací grant na zlepšenie pozície na trhu práce v rámci spomínaného projektu „Služby zamestnanosti pre mladých ľudí na vidieku – profesionálne poradenstvo a mikropôžičky“, ochotne poskytneme podrobnejšie informácie na našom telefónnom čísle, prípadne osobne v našej kancelárii (kontakty v tiráži). Upozorniť treba aj na fakt, že záujemcovia by mali využiť možnosť zapojiť sa do projektu čo najskôr, nakoľko projekt trvá do konca marca 2006.

Zuzana Drímajová

Eva Dašková, miestna aktivistka, MR Magura Strážov:

Čo mi dal projekt SAPARD? Nádej, že sa konečne začne niekto zaujímať aj o tento región. Lepšie som spoznala mikroregión a ľudí ochotných niečo urobiť. Ako negatívum vnímam to, že ani kompetentní na Ministerstve pôdohospodárstva sa nevedia presne vyjadriť, ako bude celý projekt postupovať, či snaha mnohých ľudí nebude zbytočná a aký vplyv na pokračovanie Leadra bude mať súčasná a budúca vnútropolitická situácia.

Janka Ďurišová, starostka obce Rimavské Zalužany, MR Rimava a Rimavica

Čas, ktorý sme strávili pri našich spoločných stretnutiach bol veľmi cenný, naučili sme sa však spoločne riešiť dané problémy našich mikroregiónov. Naučili sme sa nemyslieť len na svoje potreby a záujmy, ale vedieť sa prispôbiť aj iným a uvedomiť si, že sme súčasťou celej komunity, v ktorej pracujeme a žijeme.

Konferencia o rozvoji vidieka vo Veľkej Británii alebo delíme sa o svoje skúsenosti v zahraničí

Plenárne zasadnutie AER Committee C (Assembly of European Regions – Zhromaždenie európskych regiónov, Regional Policies Committee, Regionálna politika), ako aj AER Rural Development Conference (Konferencia o rozvoji vidieka) sa konali v dňoch 19. – 21. októbra v Exeteri, (Devon, Veľká Británia).

Nosnou témou konferencie bola Lisabonská stratégia a postavenie vidieckych regiónov, ako vyplýva už aj z jej názvu „Regióny a lisabonská stratégia, predstavenie konkurencieschopných regiónov, akú úlohu môžu regióny zohrať v rámci stratégie“.

Konferencia, organizovaná regiónom Devon, vo Veľkej Británii, ktorá v súčasnosti predsedá EÚ, bola príležitosťou na širšiu diskusiu o budúcnosti európskych vidieckych oblastí, aj s ohľadom na predložený návrh EK o smerovaní vidieckej politiky po roku 2006 a prebiehajúcich rokovaniach o rozpočte. Diskusia sa zamerala na politické, ale aj pragmatické reflexie úloh vidieckych regiónov pri implementovaní Lisabonskej stratégie a zlepšení konkurencieschopnosti v rámci únie. Nosnou témou „politickú“ diskusie bola nová EÚ stratégia vidieckeho rozvoja a hľadanie odpovedí na otázku, či

takto formulovaná stratégia je odpoveďou na problémy vidieckych oblastí. Stranou nezostala ani diskusia o rozpočte.

Pragmatické reflexie a hľadanie riešení boli témou druhého dňa konferencie. Účastníci sa rozdelili do troch pracovných skupín – sociálna, ekonomická, environmentálna, a na základe prezentovaných prípadových štúdií, sa snažili hľadať riešenia problémov sužujúcich vidiek.

VOKA bola organizátormi konferencie pozvaná prezentovať svoje aktivity, pričom hlavný dôraz bol kladený na mikropôžičkový program a projekt Služby zamestnanosti pre mladých ľudí na vidieku – profesionálne vzdelávanie a mikropôžičky.

BB SK mal zastúpenie aj v pracovnej skupine životné prostredie, kde Program obnovy dediny a súťaž Dedina roka predstavili zástupkyne SŽAP.

Na záver konferencie účastníci prijali uznesenie a poverili pána Onna Hoes, predsedu Komisie C, aby závery prezentoval na relevantných regionálnych, národných úrovniach, ako aj orgánoch EÚ.

Katarína Kubiňáková

Sú deti na vidieku menej šikovné?

Dieťa je jednoducho dieťa. Rado spoznáva svet, rado sa hrá, rado sa venuje zaujímavým a tvorivým činnostiam a to bez ohľadu na to, či žije v malej dedinke, alebo je obyvateľom veľkomesta. A predsa...kluby, krúžky a iné možnosti kvalitného využívania voľného času nájdeme v mestách. Alebo ste sa stretli niekedy s podobnou možnosťou vo väčšine zo slovenských dedín? Ja, veru nie.

Prečo by vidiecke deti mali mať menej príležitostí na rozvíjanie osobnosti a tvorivosti pri voľnočasových aktivitách?

Presne touto otázkou sme sa sa zaoberali už dlhší čas v OZ VOKA a našťastie nezostalo len pri rozmyšľaní. Hlavy sa dali dokopy, zrodil sa nápad... a dnes v troch dedinách v Banskobystrickom kraji funguje tvorivá dielňa pre deti.

Projekt „Šikovné ruky“ podporila Nadácia pre deti Slovenska z fondu Hodina deťom sumou vyše 62 000 Sk. Vďaka tejto podpore mohla začať VOKA s realizáciou projektu už v júli 2005.

V dedinách Ostrá Lúka, Budča a Uňatín sa dnes pravidelne stretávajú skupinky detí vo veku 7 – 15 rokov, dvakrát mesačne. Stretnutia sú rozdelené na motivačné stretnutia a na tvorivú dielňu, pričom motivačné stretnutia sú zamerané na spoločné hry rozvíjajúce tvorivú fantáziu a komunikačné schopnosti detí, ako aj na zlepšenie ich samostatnosti a sebadôvery. Tvorivá dielňa je zameraná len na umeleckú tvorbu spôsobom, ktorý umožňuje deťom realizovať vlastné nápady.

Deti tu môžu vyskúšať rôzne umelecké činnosti, ktoré sú často finančne náročné, preto by si to niektorí rodičia nemohli dovoliť. Najobľúbenejšie medzi deťmi je batikovanie, ale ostatné techniky, ako mramorovanie, modelovanie z hliny, maľba na textil alebo výroba sviečok, či papiera sa tešia tiež veľkému záujmu.

Väčšina techník je nenáročná, zvládne ich každý člen skupiny. Pre deti je to nesmierne dôležité, lebo im to dodá pocit, že niečo dokázali. Pravidelné stretávanie skupiny zase umožní vytvoriť medzi sebou nové priateľstvá, uľahčí komunikáciu.

Stretnutie tvorivej dielne v Uňatine **foto: Viki Furáková**

Motivačné stretnutie zase dáva priestor vzájomnému spoznávaniu a rozvoju osobnosti veľmi príjemným spôsobom – formou hry. Nikdy tu nechýba dostatok smiechu a dobrej atmosféry.

... 12

Možnosti výchovy k estetickému cíteniu a k výtvarnému umeniu chýbajú na vidieku ešte viac ako k iným druhom umenia (spev, hudba, tanec...). Zvedavosť a záujem privedla deti na stretnutia, nadšenie ich udržalo **foto: Vikí Furáková**

Projekt „Šikovné ruky“ má trvanie desať mesiacov. Automaticky sa tu natíska otázka, čo bude potom? Kto sa bude deťom venovať? Po uplynutí doby desiatich mesiacov ostanú deti zase bez šance?

Odpoveď na tie otázky znie jednoznačne: nie. Súčasťou projektu je totiž aj zapojenie dobrovoľníkov priamo z dedín do činnosti motivačno – tvorivej dielne. Sú to mladí ľudia, ktorí sa zúčastňujú na týchto stretnutiach s účelom naučiť sa tejto práci a získať prax. A to nie je všetko. Pre dobrovoľníkov sme zorganizovali školenie zamerané na získanie informácií o vybraných umeleckých technikách spojené s možnosťou ich rovno vyskúšať aj v praxi. Mal to byť štart pre ich účasť na tomto projekte, ďalšie informácie a zručnosti už budú získavať postupne na jednotlivých stretnutiach. Vidím to ako dobrú šancu pre udržateľnosť projektu a dúfam, že to všetko je len začiatok...

Viktória Furáková,
vedúca projektu

Čo Vám (Vašej obci/mikroregiónu) dal projekt „TP SAPARD“, čo ste sa naučili, v čom Vám pomôže v ďalšej práci alebo čo, naopak, hodnotíte ako jeho negatíva?

Barbora Gerhátová, vonkajšia expertka TP SAPARD, MR Teplička

Práca na projekte TP SAPARD mi dala možnosť pracovať so skvelými miestnymi ľuďmi, ktorí žijú v mikroregióne Teplička a poznám, že interaktívny prístup, ktorý bol zvolený počas procesu tvorby stratégie je naozaj vhodným nástrojom na mobilizáciu miestneho potenciálu. Verím, že skúsenosti, ktoré som získala počas projektu, budem môcť využiť aj v iných regiónoch Slovenska.

Zamerané na samostatne hospodáriace roľníčky a ženy podnikajúce v poľnohospodárstve

Malá dedina približne 20 km od Rostocku. Územie bývalej NDR. V Gremmeline žije len 300 obyvateľov a nemajú ani miestny obchod s potravinami. Nakupuje sa v okresnom meste Gustrow, vzdialenom asi 20 minút autom. V obci je však areál bývalého veľkostatku s obnovenou budovou bývalej kúrie a niekoľkých hospodárskych stavieb. Pred desiatimi rokmi si tento areál kúpila inštitúcia, ktorá sa špecializuje na poskytovanie služieb v oblasti internetového učenia a tréningov, tzv. e-learning. Zostavujú na mieru šité eKurzy pre veľké obchodné spoločnosti, ale aj pre malých a stredných podnikateľov. Je to kolektív mladých ľudí, ktorí majú to šťastie, že ich pracovisko sa nachádza na vidieku, pri jazere, v kľudnom a prírodou obklopenom prostredí. Vzhľadom na výhodnú polohu, výborné technické vybavenie a komfort, ktorý areál poskytuje, je tu možné skombinovať prospešné s užitočným a to doslova.

Pracovne zamerané semináre alebo tréningy vedia miestni správcovia vhodne doplniť oddychovými aktivitami (jazda na koni, požičovňa bicyklov...). V záhrade, ktorá je súčasťou areálu pestuje niekoľko miestnych ľudí bio zeleninu a ovocie, ktoré sú hneď aj zžitkované v miestnej reštaurácii.

Práve v Gremmeline sa konalo úvodné stretnutie k projektu „Budovanie mostov“, ktorého hostiteľmi boli zástupcovia inštitúcie ed-lab so sídlom v Hamburgu. Predkladateľom projektu je Islandská poľnohospodárska univerzita a VOKA je jednou zo 6-tich partnerských organizácií.

V rámci projektu sa bude tvoriť kurz a tréningový materiál pre samostatne hospodáriace roľníčky a podnikateľky z oblasti poľnohospodárstva. Cieľom projektu je zostaviť materiál, ktorý je z pohľadu cieľovej skupiny potrebný, preto sa bude tvoriť až po zrealizovaní prieskumu zameranom na zistenie, čo SHR-kam (samostatne hospodáriacim roľníckam) chýba v oblasti vzdelávania. Môže to byť čokoľvek, od spoločného marketingu až po špecifiká pestovania bioproduktov.

Tie z vás, ktoré zaujala táto problematika, máte možnosť podeliť sa o svoje skúsenosti a vyjadriť sa k téme. So svojimi nápadmi a tipmi sa môžete s nami kontaktovať na adrese OZ VOKA (v tiráži). Za podnety vopred ďakujeme.

Ingrid Bernáthová

*Gremmelin, dedinka 20 km od Rostocku
foto: Ingrid Bernáthová*

Projekt **TP SAPARD** ukončený

14

Projektu budovania kapacít na prípravu pre implementáciu nástroja integrovaného rozvoja vidieka typu LEADER z technickej pomoci SAPARD sme sa venovali už dlhodobo v predchádzajúcich číslach nášho štvrťročníka. Výsledky projektu boli prezentované na troch regionálnych konferenciách v septembri. Projekt bol oficiálne ukončený v októbri. Na nasledujúcich stranách prinášame vybrané základné charakteristiky jednotlivých mikroregiónov, v ktorých projekty budovania kapacít na prípravu na implementáciu nástroja integrovaného rozvoja vidieka typu LEADER prebiehali. Prehľad výsledkov a porovnania jednotlivých regiónov NUTS II pripravujeme do nasledujúceho čísla.

NUTS II ZÁPADNÉ SLOVENSKO

Názov projektu: Trvalo udržateľný rozvoj v oblastiach s intenzívnou poľnohospodárskou produkciou

Zapojené mikroregióny

Mikroregión Dubová, Združenie mikroregiónu Teplička, Mikroregión Termál, Mikroregión Magura – Strážov

Administrátor: Vidiecky parlament Trenčianskeho kraja

*Uchované kresťanské tradície, ľudové procesie sú charakteristické pre obce Valaská Belá, Zliechov a Horná Poruba – MR Magura-Strážov **foto: Jozef Mulinka – starosta obce Valaská Belá***

*Indiánsky deň – jedno z podujatí, ktoré sa uskutočnilo v spolupráci TP SAPARD, detí a samosprávy obce – MR Magura-Strážov **foto: Eva Bernátová***

Tabuľka 1: Porovnanie základných geografických a prírodných ukazovateľov vybraných území

Územie	Rozloha (ha)	Počet obyvateľov	Počet obcí	Mestá	% lesov	% CHO
T	9.982	9.113	5	žiadne	4,1	0,24
D	6.972	8.286	5	žiadne	18	1,67
Te	7.264	11.022	4	Tr. Teplice	50,82	2,29
MS	22.755	9.801	13	žiadne	61%	2,89

Tabuľka 2: Situácia v kvalite a vo vybavenosti bytového fondu

Územie	Neobývané domy %	Rok výstavby 1945 – 1970 (%)	Rok výstavby 1971 – 2001 (%)	Vodovod %	Kanalizácia %	Plyn	Kúpeľňa %	WC %
T	13,8	37,9	34,4	92,5	1,21	80,9	87,4	72,6
D	19,8	43	35	87,8	7,6	84,9	85,1	74,3
Te	21,0	36,0	48,0	96,0	69,0	78,0	93,0	90,0
MS	29,0	Nie je k disp.	Nie je k disp.	90,0	3,0	25,0	81,0	72,0

Tabuľka 3: Miera nezamestnanosti a dochádzka za prácou

Územie	Miera nezamestnanosti k 31. 10. 2005	Odchádza za prácou z územia v %
T	16,4	37
D	12,5	60
Te	5,0	50
MS	6,6	50

- Územie mikroregiónu Termál – T
- Územie mikroregiónu Dubová – D
- Územie mikroregiónu Teplička – Te
- Územie mikroregiónu Magura Strážov – MS

NUTS II STREDNÉ SLOVENSKO

Názov projektu: Trvalo udržateľný rozvoj znevýhodnených vidieckych oblastí

Zapojené mikroregióny

Mikroregión Južné Sitno, Mikroregión Konkordia, Mikroregión Hontianka, Mikroregión Muránska planina, MR Rimava a Rimavica, Mikroregión Teplý Vrch

Administrátor: Vidiecky parlament Banskobystrického kraja

Tabuľka 1: Porovnanie základných geografických a prírodných ukazovateľov vybraných území

Územie	Rozloha (ha)	Počet obyvateľov	Počet obcí	Mestá	% lesov	% CHO
JS/H/K	30 212	10 119	20	Dudince	45,2	43
RR/TV	31 119	8 846	29	žiadne	43,5	5,4
MP	29 498	9 000	6	Tisovec	86	97

*Metodická príprava expertov a miestnych aktivistov s metódičkou projektu J. Tvrdoňovou pred pracovnými stretnutiami – MR Rimava-Rimavica a MR Teplý Vrch **foto: archív M. Kubaliakovej***

Stretnutie občanov obce Zacharovce k tvorbe PHSR – MR Rimava-Rimavica a MR Teplý Vrch
foto: archív M. Kubaliakovej

Tabuľka 2: Situácia v kvalite a vo vybavenosti bytového fondu

Územie	Neobývané domy %	Rok výstavby 1945 – 1970 (%)	Rok výstavby 1971 – 2001 (%)	Vodovod %	Kanalizácia %	Plyn	Kúpeľňa %	WC %
RR/TV	25	42,5	30,7	86,1	8,1	31,5	78	62
JS/ H/K/	26,5	43,5	26,8	90	17	43	85	70
MP	23,5	31,4	25,3	97	85	70	88	84

Tabuľka 3: Miera nezamestnanosti a dochádzka za prácou

Územie	Miera nezamestnanosti k 31. 10. 2005	Odhádza za prácou z územia v %
RR/TV	28,8	47
JS/H/K/	19,3	72
MP	25,7	47

- Územie mikroregiónov Južné Sitno, Hontianka, Konkodia – JS/H/K
- Územie mikroregiónov Rimava – Rimavica, Teplý Vrch – RR/TV
- Územie mikroregiónu Muránska planina – MP

NUTS II VÝCHODNÉ SLOVENSKO

Názov projektu: Uchovanie, obnova a rozvoj dedičstva vidieka

Zapojené mikroregióny: Mikroregión Makovica, Mikroregión Olšavský a Kecеровský, Mikroregión Levočské vrchy – západ, Mikroregión Hornád

Administrátor: Vidiecky parlament Prešovského kraja

Tabuľka 1: Porovnanie základných geografických a prírodných ukazovateľov vybraných území

Územie	Rozloha (ha)	Počet obyvateľov	Počet obcí	Mestá	% lesov	% CHO
LVZ	17.459	11.659	11	žiadne	32	0
M	20.253	8.438	18	žiadne	50,5	0,7
O/K	15.015	8.023	15	žiadne	40	0,5
H	15.184	23.303	16	žiadne	24	1

Informačné tabule čítajú aj deti - MR Hornád
foto: **Silvia Szabóová**

Jedno zo stretnutí v MR Levočské vrchy-Západ
foto: **archív A. Hradiskej**

Tabuľka 2: **Situácia v kvalite a vo vybavenosti bytového fondu**

Územie		Neobývané domy %	Rok výstavby 1945 – 1970 (%)	Rok výstavby 1971 – 2001 (%)	Vodovod %	Kanalizácia %	Plyn	Kúpeľňa %	WC %
LVZ		11,5	34	39	81	31,5	56	83	76
M		18	51	32	93	0,3	69	90	78
O/K	O	16	47	39	77	1,2	29	79	51
	K	12	36	48	48	3,3	6	76	32,5
Priem.		14	41,5	43,5	62,5	2,2	17,5	78,5	41,7
H			35	52					

 Tabuľka 3: **Miera nezamestnanosti a dochádzka za prácou**

Územie	Miera nezamestnanosti k 31. 10. 2005
LVZ	22,63
M	17,5
O/K	17/27
H	17

- Územie mikroregiónu Levočské vrchy Západ – LVZ
- Územie mikroregiónu Makovica – M
- Spojené územie dvoch mikroregiónov - Olšavský a Kecеровský – O/K
- Územie mikroregiónu Hornád – H

Anketa

20

Čo Vám (Vašej obci/mikroregiónu) dal projekt „TP SAPARD“, čo ste sa naučili, v čom Vám pomôže v ďalšej práci alebo čo, naopak, hodnotíte ako jeho negatíva?

Jela Tvrdoňová, metodička projektu

Naša práca sa v projekte skončila a musím s radosťou skonštatovať, že mimoriadne úspešne. Svedčia o tom konferencie, dokumenty ale hlavne práca, ktorú všetci odvedli v teréne. Prekonala aj moje najlepšie očakávania. Pretože cítim osobnú zodpovednosť za expertízu a kapacitu, ktorá sa nabudovala, pokúsím sa urobiť všetko preto, aby sa toto aktívum len tak nestratilo a aby bolo uznané aj formálne.

Mária Wiedermannová, starostka obce Temeš, MR Magura Strážov:

Projekt TP SAPARD nám umožnil spracovať koncepciu rozvoja mikroregiónu. Počas realizácie projektu sme sa my, predstavitelia obcí, naučili našu činnosť koordinovať, vymieňať si skúsenosti. Vďaka spoločným

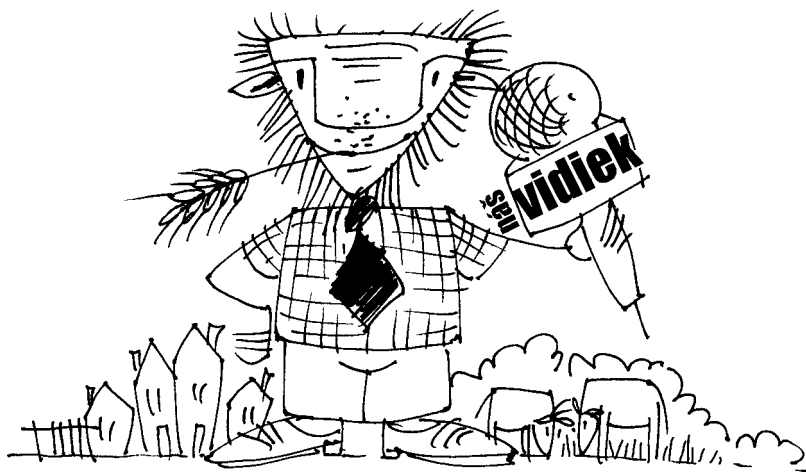
pracovným stretnutiam a rôznym sprievodným kultúrnym akciám sa upevnili vzťahy medzi zástupcami samospráv jednotlivých obcí, ich obyvateľmi, podnikateľmi ktorí v území pôsobia a tiež rôznymi záujmovými skupinami v mikroregiónu.

Mariana Malecová, miestna aktivistka, MR Levočské Vrchy – Západ

Z pozície miestneho aktivistu hodnotím celý projekt pozitívne. Aj keď bolo spočiatku dosť práce (zber informácií pre audity), mala zmysel. Páči sa mi to, že ľudia sami vyjadřili, čo chcú vo svojich obciach vylepšiť.

Mirka Kubaliaková, miestna expertka TPSAPARD, MR Rimava a Rimavica, MR Teplý Vrch

Najväčším krokom vpred pre oba mikroregióny a subjekty v nich pôsobiace bolo pravidelné stretávanie sa – priestor na zlepšenie komunikácie, výmenu názorov a budovanie dôvery medzi zástupcami rôznych organizácií a subjektov, možnosť sadnúť si za jeden stôl, spojiť individuálne postoje, názory a sformovať ich do myšlienok o spoločnom rozvoji. Aj napriek dobrej

účasti na stretnutiach mi je ľúto, že niektorí dôležití aktéri zobrali proces spoločného plánovania na ľahkú váhu a nemohli tak byť súčasťou posunu od „ja“ na začiatku projektu k spoločnému „my“ v jeho závere.

Eva Bernátová, miestna expertka TP SAPARD, MR Magura Strážov:

Bolo zaujímavé učiť sa a hneď si „naostro“ vyskúšať v teréne nové poznatky, pričom k pohode a istote pri práci prispela hlavne možnosť kedykoľvek sa obrátiť na našu metódičku Jelu Tvrdoňovú. Tiež sa mi páčili pravidelné koordinačné stretnutia jedenástich tímov projektu a metódičky, na ktorých som mala možnosť porovnať tú ktorú etapu práce s ostatnými, pričom nebol problém poradiť sa s kýmkoľvek z nich alebo ich požiadať o pomoc. Jediné, čo v projekte TP SAPARD hodnotím negatívne, je administrácia projektu – nejasné prefinancovanie nákladov. Už pri zakladaní mikroregiónu nás stálo veľké úsilie presvedčiť ľudí, ktorí boli spočiatku skeptickí o nutnosti spájať sa a spolupracovať. Projekt TP SAPARD bol prvým realizovaným projektom v mikroregióne vôbec, ľudia preto o to citlivejšie vnímajú negatíva ktoré ho sprevádzajú a tieto negatívne skúsenosti môžu ohroziť ďalšie fungovanie a existenciu mikroregiónu.

Miloš Očenáš, starosta obce Čerenčany a predseda MR Rimava a Rimavica

Projekt nám pomohol nadviazať lepšiu spoluprácu medzi obcami našich mikroregiónov, čo bolo preukázateľné pri spoločných stretávaníach podnikateľov, spoločenských organizácií a zástupcov obcí ako aj pri rôznych spoločenských akciách poriadanych v roku 2005 v oboch mikroregiónoch. Ich zástupcovia sa zhodli na prioritách, do ktorých je potrebné investovať finančné prostriedky na zlepšenie života obyvateľov. Ďalej nám projekt pomohol dešifrovať všetky

naše spoločné problémy, nedostatky a výhody jednotlivých obcí ako aj celého mikroregiónu Rimava a Rimavica a Teplý Vrch.

Milan Krokavec, občan obce Kraskovo, MR Teplý Vrch

Mám skúsenosti len s prípravou na program LEADER (na stretnutiach), tak sa viem vyjadriť len k tomuto – kladné stránky LEADER a vidím v tom, že prostriedky pôjdu do konkrétneho regiónu a budú o ich použití rozhodovať práve ľudia z tohto regiónu. Nebudeme sa môcť vyhovoriť, že „bolo to o nás bez nás“. Bude to, dúfam, prehľadnejšie, adresnejšie a väčšia šanca sa dostať k prostriedkom ako pri iných programoch.

Ing. Norbert Keľo, Keľo a synovia s. r. o. Veľké Teriakovce, MR Rimava a Rimavica

Projekt ma okrem spoznania ľudí a názorov z okolitých obcí mikroregiónov naučil vidieť veci z istého nadhľadu a pozeráť sa na problémy globálne. Podľa nadšenia niektorých ľudí verím, že stretnutia boli osožné a vzniknú a budú podporené pekné a osožné projekty pre celé územie mikroregiónov. Trošku ma mrzí prístup niektorých ľudí, ktorí stretnutia ignorovali a teraz „na konci“ chcú „prevziať kormidlo“. Dúfam však, že rozumní sa vždy dohodnú.

Michaela Heretová, vonkajšia expertka TP SAPARD, MR Muránska planina

Ľudia v mikroregióne CHCELI. Starostami počnúc, pokračujúc poslancami, podnikateľmi a zástupcami štátnych organizácií, končiac občianskymi aktivistami, ale aj občanmi. Títo ľudia chceli a chcú, aby bolo u nich lepšie, aby bola práca, vzdelaní ľudia, postarané o tých, čo sú na to odkázaní, chcú čistú vodu a lesy, dobré medzilidské vzťahy – chcú žiť lepšie. Ale najmä chcú sa o toto všetko sami pričiniť. Toto poznanie dáva zmysel mojej práci.

Obrázky z Holandska

22

S prípravou na nové programové obdobie Európskej únie (2007 – 2013) častejšie zaznieva slovo LEADER. Podľa slovníka cudzích slov je to osoba stojaca v čele, vedúca osoba, vodca; v hovorovej reči zase ľahúň, človek, ktorého myšlienky a činy nasledujú ostatní, večne nespokojný, čo nás núti čosi robiť a neuspokojiť sa s daným stavom, svetlý príklad.

LEADER je prístup EÚ k rozvoju vidieka zahrňujúci aktívnu participáciu občanov na rozhodovaní, tvorbe programov a projektov a ich realizácii, spôsob práce zdola nahor. Je to prístup integrovaného rozvoja vidieka – to znamená všetkých jeho súčastí (krajina, poľnohospodárstvo, ľudia, kultúra, spoločnosť, podnikanie...), tak aby sa jednotlivé časti dopĺňali, podporovali, posilňovali.

Usilujeme sa o to, aby tento prístup bol uplatňovaný na Slovensku v nasledujúcom programovom období. Aby sme ho vedeli efektívne využiť, už dnes sa naň rôznymi spôsobmi pripravujeme (napr. konferencie, o ktorých sme už písali, TP SAPARD...).

V dňoch od 9. do 15. októbra pripravila VOKA študijnú cestu do Holandska, do troch území, kde sa realizuje prístup LEADER. Zúčastnili sa ho aktivisti z mikroregiónov, kde sa uskutočnil projekt TP SAPARD a ľudia z odborných organizácií pôsobiach na vidieku. Mali možnosť získať informácie „z prvej ruky“, porovnávať, vidieť úspešné projekty podporené aj v rámci LEADER +, alebo jednoducho projekty vhodné na inšpiráciu.

RÁM

Navštívili sme severné Holandsko, ktoré je – podľa našich hostiteľov – najvidieckejšie. Poľnohospodárstvo, nižšie zárobky, mestá a obce so starnúcim obyvateľstvom.

Pohľad na typický kanál **foto: Michaela Heretová**

V Holandsku pôsobí celkovo 23 MAS. Hostili nás ľudia z troch miestnych akčných skupín (MAS, to znamená organizovaná a registrovaná skupina ľudí, ktorá v danom území aplikuje prístup LEADER). Skúsenosti sme zbierali v regiónoch Hoogenland, Freesland a Drenthe. V nich žije 56 tisíc, 75 tisíc a 90 tisíc obyvateľov. Programovanie, vytvorenie stratégie trvalo MAS-kám od dvoch do piatich rokov. Viacerí, ktorí sa na ňom podieľali, realizovali aj vlastné projekty. Ale stretli sme sa väčšinou s tými, ktorí sa v stratégii našli a mohli uskutočňovať svoje plány. Finančná podpora pre projekty nie je len z LEADRA. Finančne prispieva provincia, samospráva (samosprávu tvorí viacero obcí), nadácie a fondy, banky, bankové družstvá. Podnikatelia na svoje projekty môžu získať maximálne 20%. Ale málokedy sú podporovaní jednotlivci. Úspešnejší sú, ak projekt predkladajú ako spolupracujúce spoločenstvo, zastrešujúca organizácia. Mnoho projektov bolo podporených, ak išlo o spoločný marketing, spájanie produktov, tovarov a služieb, predaj pod spoločnou značkou.

Prevažujú otvorené výzvy, projekty sa prijímajú priebežne. Riadiaci orgán MAS zasadá 5 – 6-krát ročne a hodnotí projekty. Riadiace orgány mávajú od 14 do 25 členov. Manažéri (zamestnanci MAS): Vraj nie sú dôležití pre rozvoj regiónu. Pre ň sú dôležití miestni ľudia v dedinách a oni im slúžia. Vo väčších projektoch ľudia potrebujú pomoc manažérov. Ich úlohou je bojovať za región a miestnych ľudí, bojovať najmä proti byrokrácii.

„Rozvoj vidieka začína tým, že vidíme svoje možnosti. Peniaze sú vždy dobré, ale dôležití sú ľudia.“ Všeobecne vraj pre Holandsko platí, že organizovanie sa ľudí je tradíciou a od myšlienky k dielu nie je ďaleko.

OBRÁZKY/HOOGENLAND

Syry

Prvou farmou, ktorú sme navštívili bola farma, kde vyrábali syry. Farma rodinného typu, 90 kráv – dojníc, ktoré sa v lete pasú. Špecializuje sa na výrobu syrov. Spracovávajú 30 % produkcie mlieka, ostatné predávajú mliekárňam. Vyrábajú 10 druhov syrov tradičným spôsobom, čo je pracné, ale ich odbyť smeruje občas aj do Nemecka. Na technológiu získali 20% z Leadra. Spracúvajú mlieko na syry aj iným farmárom.

Mlyn

Finančnú podporu získala miestna nadácia z projektu, ktorý manažuje MAS. Projekt sa volá Obec v tradícii a jeho cieľom je zachovávať miestne tradičné hodnoty spôsobom, aby vyhovoval dnešnému životu. V rámci neho bol zrekonštruovaný pre Holandsko

*Farma, kde vyrábajú syry. V pozadí predajňa. Keď sa zatiahne záves, miestnosť na posedenie a občerstvenie sa zmení na prednáškovú miestnosť **foto: Michaela Heretová***

typický veterný mlyn. Dnes v ňom funguje reštaurácia, ubytovanie (2/2) a na najvyššom podlaží múzeum. Reštauráciu nadácia prenajala miestnej podnikateľke. Prenájom nie je nízky. Nadácia z neho hradí úver, ktorý si potrebovala vziať na rekonštrukciu z banky, Leader bol len 20 %.

Farmárske domy

Finančná podpora opäť z projektu Obce v tradícii a zároveň súčasť medzinárodnej siete krajín, kde sa uplatňuje Leader. Typické farmárske domy sa využívajú na ubytovanie pre turistov. Podnikatelia sa tu spájajú, je medzi nimi dobrá komunikácia, ktorá im umožňuje umiestniť produkt na trh. Fritz (podnikateľ) hovorí: „Imidž je tvoj priateľ a kultúrne dedičstvo je súčasť imidžu.“ Produkt pomáha predsať to, čo už je známe (v Holandsku tulipány, u nás Tatry).

Rafrtruck

Zaujímavý produkt – ponúka víkendový pobyt, kde si turistický okruh krajinou pre-

jdete na bicykli, potom člnom a dokončíte pešo. Spolupracujú tu viacerí podnikatelia, ktorí vás aj ubytujú a nakrmia, zavedú do múzea, či k miestnym umelcom, pripraví sprievodný program. Produkt je pre skupinu maximálne 12 ľudí.

Rybia farma

Starší pán po sedemdesiatke vlastnil farmu, kde choval kravy, ale jeho hobby boli ryby. Kravy chová i dnes, ale živí ho jeho už bývalý koníček. Chov rýb sa stal jeho zamestnaním. Na farme vybudoval rybníky, zaberajú 1 ha., nad nimi sú natiiahnuté siete proti kormoránom. Chová okrasné japonské ryby Koi, ktoré sa dožívajú až 80 rokov, sú pomerne drahé (10 ročné - 2000 EURO), ale žiadané. Okrem Holandska je záujem o ryby z ďalších krajín. Farma nedostala podporu z LEADRA, je to príklad alternatívneho poľnohospodárstva.

Rekonštrukcia nenavštevovaného kostola – komunitný projekt. V priestoroch sa nachádza reštaurácia, ktorú prevádzkujú ľudia s telesným alebo duševným postihnutím...

foto: Michaela Heretová

Rybia farma **foto: Michaela Heretová**

Reštaurácia v kostole

Iniciátorom projektu bola miestna cirkev. Kostol bol dlhší čas nevyužívaný, obyvatelia navštevovali iný v jeho blízkosti. Kostol sa stal majetkom cirkevnej nadácie a s finančnou podporou z Leadra bol čiastočne zrekonštruovaný a čiastočne prestavaný na reštauráciu. Priestor hlavnej lode bol predelený, čím vzniklo podlažie na úrovni chóru a tu sa zariadila školiaca/konferenčná miestnosť. Projekt slúži na integráciu handicapovaných občanov do spoločnosti. Telesne a mentálne postihnutí ľudia tu pracujú. O úpravu vonkajšieho priestranstva sa postaralo mesto, pretože naň sa nedajú získať financie z Leadra. Občania sú pyšní na tento projekt, ktorý plní hneď niekoľko funkcií.

Ekofarma

Na prvý pohľad bežný farmár: 85 kráv s produkciou mlieka, 45 kráv mäsového typu, 20 plemenných býkov, 100 teliat. Obhospodaruje 110 ha trávnatých ekopolí a – A TERAZ TO PRÍDE – 40 ha pre vtáky. Na jeho lúkach žije a najmä hniezdi Chriaštel vodný. Takéto lúky treba kosiť neskôr, čím sa mení kvalita trávy a sena a nie je najvhodnejšia pre mliečne typy kráv. Tento farmár, ale aj mnohí ďalší, sa zapojil do projektu Manažment vtácej lúky. To znamená odložené kosby, starostlivosť o hniezdiace vtáky, prenášanie hniezd. Za to dostáva štátnu dotáciu. Iniciátormi tohto spôsobu obhospodarovania krajiny boli miestni farmári, pretože im hrozilo, že ak bude územie vyhlásené za prírodnú rezerváciu, nebudú môcť využívať poľnohospodársku pôdu, ale zároveň im záležalo na tom, aby vzácne vtáky prežili. V Holandsku je takýmto spôsobom chránených 40 druhov vtákov. Štát prísne kontroluje vtáacie lúky.

Terra practica

Projekt vznikol na základe spolupráce troch farmárov (farmy rodinného typu) a poľnohospodárskej školy v neďalekom meste. Ide o prax študentov. Začínalo ich 15. Dnes chodia na farmy 3x týždenne. Každá farma je iná, na každej majú možnosť spolu s domácimi robiť niečo iné a tak sa naučia rôzne veci: kedy kŕmiť, ako dojiť, používať stroje... Nápad podporila aj obec a odporučila ísť s projektom do Leadra. Leader hradí 2/3 nákladov, zvyšok je dotácia z Rabobanky – finančného družstva a z farmárskej únie. Farmárom je zaplatené používanie majetku (stroje, zvieratá) a lektorné. Najdôležitejšie bolo zaviesť hygienický protokol, keďže z farmy na farmu sa premiestňujú študenti aj počas dňa (aby sa neprenášali prípadné choroby) – každá farma má pre študentov vlastné kombinézy, čižmy a navzájom sa včas informujú.

Umelci

Maliari a sochári v regióne tiež prispievajú k ekonomickému rozvoju. Zapojili sa do projektu cestovného ruchu. Turisti na turistickom okruhu ich môžu navštíviť, vidieť ich pri práci, prezrieť si ich súkromnú galériu, niečo kúpiť, ale aj vyskúšať si nejakú umeleckú techniku. Spoločne títo umelci vydali súbor reprodukcí s brožúrkou – propagačný materiál, ktorý slúži na propagáciu krajiny v CR. Maliarka Francine: „Ak milujete svoj región, svet vás bude nasledovať. Milujte svoj región a všetko bude v poriadku!“

Penzión Diekn

Tam sme bývali. Pred pár rokmi to bola neobývaná farma, okolo nej ostnaté drôty. Dve staršie ženy sa rozhodli premeniť ju na penzión a využívať ju v CR. 20 % financií získali z Leadra. Ostatné boli vlastné a hlavne pôžičky. Penzión bol otvorený v roku 2000. Dcéra jednej zo žien tu dnes robí manažérku

– vedúcu. Okrem ubytovania a stravy pre turistov tu usporiadávajú miestne hostiny, svadby, zábavy až pre 300 hostí. Osobitne sa venujú znevýhodneným skupinám obyvateľov (deti, ženy, starí ľudia, postihnutí, menšiny). Zariadenie ešte potrebujú dobudovať, ale snívajú aj o založení mimovládnej organizácie. V poslednom roku viac spolupracovali s ostatnými miestnymi podnikateľmi a to ich robí silnejšími. Ako sa dajú hospodárske budovy premeniť na atraktívne priestory penziónu si pozrite vo fotoprílohe.

FREESLAND

Multifunkčné centrá

Ešte pred dvadsiatimi rokmi v tejto oblasti obyvatelia dedín a mestečiek dostali v obci všetky služby. V súčasnosti to už tak nie je. Ľudia za prácou cestujú, ale žijú tu, preto je potrebné udržiavať služby. Aby boli rentabilné a dostupné pre každého, rozhodli v tunajšej MAS realizovať projekt Multifunkčných centier. Bude ich päť. Centrá majú byť

rôznej veľkosti a služby by mali byť rôzneho rozsahu. Mali by zabezpečovať kultúrnu, spoločenskú, sociálnu oblasť, zabezpečovať činnosť klubov a spolkov, voľný časť detí, základnú zdravotnú starostlivosť... Je potrebné urobiť veľmi dobrú analýzu krajiny, prostredia, potrieb ľudí a fungujúcich služieb, Pretože postaviť a zriadiť takéto multifunkčné centrum je naozaj finančne (a nie len) náročné. Preto musí byť umiestnené tak, aby malo návštevnosť a maximálne využitie.

Mestečko bez obchodov

Je to mesto (dedina?) Arum so 600 obyvateľmi. Už niekoľko rokov tu nemajú ani len obchod s potravinami. Najbližší supermarket je vzdialený päť kilometrov. V rámci projektu Dediny v tradícii sa tu snažia o obnovu remeselných dielní, obchodov s umením, renováciu historických objektov, pamiatok, sôch, ale aj rozvoj rôznych služieb pre obyvateľov a návštevníkov mesta. Dvakrát ročne tu usporiadávajú knižné veľtrhy.

Mládežnícke centrum

Jednou prioritou programu Leader je priorita Ženy a mládež. Na tieto skupiny kladli vo Freeslande dôraz aj v rozvojovej stratégii. Je veľmi ťažké získať do MAS a aj do projektov mladých ľudí, ale do niekoľkých sa to podarilo.

Pre mládež je najdôležitejšia potreba miesta, kde sa môžu stretávať. V tejto oblasti je to obvyčajne nejaký starší karavan, ktorý si kúpi, miesto v obci, prenajatý pozemok.

Navštívili sme mládežnícke centrum, ktoré sa pred dvanástimi rokmi podarilo postaviť mladým aj starším. Časť financií bolo z Leadra. V prvých rokoch centrum fungovalo veľmi dobre – programy, hudba, nealkoholický bar. Po pár rokoch sa záujem mládeže začal vytrácať. Možno, že to spôsobilo aj pravidlo, že po dvadsiatke už nemajú do klubu prístup.

Podme robiť film!

Tento projekt vznikol preto, že samosprávy majú záujem na tom aby sa mládež zapájala do procesu plánovania. V tomto prípade samospráva hľadala nové spôsoby zapojenia mládeže. Bolo potrebné komunikovať s cieľovou skupinou, starostlivo formulovať očakávania, podchytiť iniciatívu. A tá bola: Podme rpbíť film! A tak vznikol film o prostredí, v ktorom žijú mladí ľudia, ich očami, v ich podaní, nimi spracovaný. Umelecký dokument je zaujímavou výpoveďou a núti ostatné skupiny zamyslieť sa nad regiónom, kde žijú, cez nový priehľad. Mladí realizátori získavajú nové zručnosti, učia sa odovzdávať svoje pohľady a pocity. Svoje skúsenosti možno niekedy využijú aj profesionálne v prospech svojho mesta, či obce.

DRENTHE

Aktívna dovolenka

Ak vhodne využijete danosti územia, pripravíte zaujímavé činnosti, prepojíte ich a atraktívne „zabalíte“, o zákazníkov určite nebudete mať núdzu, tak ako naši poslední hostitelia. Privítali nás majitelia hotela a hneď nás naložili na kolobežky, prípadne na bicykle. Previezli sme sa krajinou k ďalšiemu partnerovi projektu, majiteľovi kaviarne, kde sme sa pri občerstvení dozvedeli prvé informácie o MASke v Drenthe. Potom sa niektorí vrátili späť do hotela opäť na kolobežkách a bicykloch, ostatní nasadli do kanoe a kajakov a plavili sa späť kanálmi. Takže najprv sme si precvičili nohy, potom ramená. Obedovali sme v útulnom hoteli a získavali ďalšie informácie. Žiadna činnosť netrvala príliš dlho, nič nebolo príliš namáhavé – teda, bolo to osviežujúce a zaujímavé. Na tomto príklade sme videli, že spolupracovať sa oplatí. Niekoľkí podnikatelia vytvorili spoločný produkt (pritom jednotlivé časti fungujú aj samostatne), pomáhajú si, posielajú si klientov, zabezpečujú komplexnú starostlivosť – posteľ, strava, program.

Tajomné schránky

270 schránok zakopaných v okruhu 20 km (len na verejných pozemkoch, alebo pozemkoch majiteľa/žiadateľa dotácie). V schránkach sú ukryté známky. Schránky turisti hľadajú pešo, alebo na bicykli podľa mapy. Pritom sa pohybujú a poznávajú krajinu. Keď nájdu schránku, vezmú si jednu známku. Kto ich má najviac – vyhráva (v prípade, že s niekým súťaží – rodiny, školské výlety...) Podporené z Leadra.

Michaela Heretová

28

Radnica, prezentácia miestnych projektov

*Člnkovanie v holandských kanáloch sme si vyskúšali aj my
foto: Miroslava Kubaliaková*

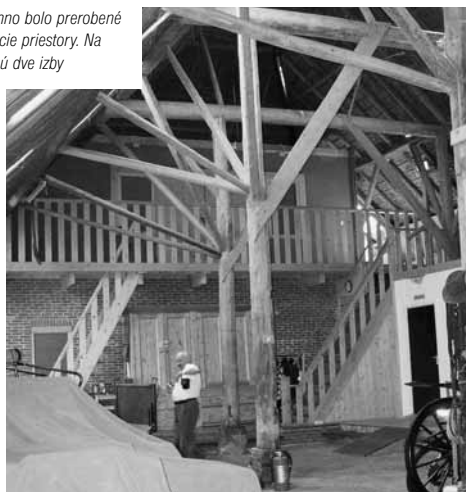

*Pohľad na vstupnú budovu
farmy (ubytovanie)*

Areál - ohnisko

*Takéto humno bolo prerobené
na ubytovacie priestory. Na
poschodi sú dve izby*

*Druhé humno sa zmenilo na
spoločenskú miestnosť...*

Prezentácia MAS Drenth

Mládežnícke centrum

Rekonštrukcia nenavštevovaného kostola – komunitný projekt. Prehradením priestoru vzniklo poschodie a v ňom školiaca/konferenčná miestnosť

Tehlová dlažba – ide o typickú architektúru a je ekologická

Visiace kuchyne – typické pre túto oblasť (ale kedysi to boli toalety)

Všetky fotky na dvojstrane, ak nie je uvedené inak
foto: Michaela Heretová

Ozveny zo študijnej cesty v Holandsku

30

Michaela Heretová

Študijná cesta do Holandska, do území a medzi ľudí troch miestnych akčných skupín, ktoré uplatňujú v rozvoji vidieka prístup Leader, zanechala v jej účastníkoch hlboké dojmy. Niektorí z nich pre náš časopis odpovedali na otázku Ako informáciu, poznatok, skúsenosť alebo dojem zo študijnej cesty budete čo najviac šíriť medzi ľuďmi na Slovensku? Tu sú odpovede:

Mirka Kubaliaková, OZ OZVENY Hrachovo

Keďže som bola v tejto krajine poprvýkrát, určite ma zaujila architektúra, roviny, veterné mlyny...a dreváky – dreváky ako dekorácia, dreváky v maštali, dreváky na motorke. Nič z toho však na mňa neurobilo taký dojem ako pohostinní a milí ľudia. A čo šíriť medzi ľuďmi u nás? Staré známe – keď sa chce, tak sa dá...

Miroslava Hecková, MR Muránska planina, Tisovec

V Holandsku som sa stretla s vysokou národnou hrdosťou, pracovitosťou a skromnosťou.

Irena Milecová, MR Muránska planina, Tisovec

V Holandsku na mi páčila súdržnosť a priateľskosť medzi podnikateľmi a láska k regiónu, ktorú prezentovala umelkyňa- maliarka Francine Schrikkema vo svojom hovorenom príbehu na spoločenskom stretnutí.

Tatiana Frajkorová, Liptov

Holandsko je zaujímavá krajina s podobnými problémami ako Slovensko, napríklad demografickým vývojom alebo migráciou obyvateľstva do veľkých miest. Tieto problémy sa rozhodli riešiť si obyvatelia v komunitách a regiónoch a robia všetko pre zlepšenie svojho života a prostredia tým, že začali od seba. Majú jednu veľkú výhodu – vedia byť maximálne tolerantní. Myslím, že na Slovensku sa môžeme zamýšľať nad prístupom k svojmu okoliu, prostrediu aj krajine v ktorej žijeme, ak tu chceme ostať a mať sa lepšie. Zaujali ma rodinné firmy, návrat k tradíciám a hľadanie nových možností podnikania, spolupráca firiem v regiónoch, spolupráca s obyvateľstvom, s úradmi, vytrvalosť a vízie malých a stredných firiem, ktoré chcú existovať a rozvíjať sa a pochopili, že jednou z ciest bude podporovať miestne komunity, spolupracovať na ich rozvoji a tým vytvárať priaznivé podnikateľské prostredie, čo povedie k zlepšeniu kvality života pre všetkých zúčastnených. V oblasti turistického ruchu by určite pomohlo viac informácií v oboch krajinách navzájom, pretože som sa stretla s ľuďmi v Holandsku, ktorí navštevujú české lyžiarske strediská a Poľsko a o Slovensku veľa nevedia. Mne osobne sa v časti Holandska, ktorú sme navštívili páčila usporiadanosť a harmónia krajiny, malých mestečiek a ich upokojujúca atmosféra. Mala som tam pocit, akoby sa harmónia z prírody prenášala aj do správania a jednania ľudí. Akoby si uvedomovali, že proti prírode sa nedá bojovať, ale dá sa s ňou žiť v harmonickom celku, lebo sme jej súčasťou.

Janka Adameková, MR Muránska planina, Michalová

Z nášho študijného pobytu v Holandsku som si priniesla veľa inšpiratívnych myšlienok. Človek tak na vlastné oči videl, čo všetko

je možné zrealizovať, ak ešte existuje chuť niečo robiť a okolo neho stoja ľudia, ktorí majú podobné zmýšľanie. Veľmi sa mi páčil projekt Multifunkčného zariadenia - zrekonštruovaný mlyn, ktorý slúži jednak ako atrakcia pre turistov, múzeum a s možnosťou ubytovania a reštaurácie. Najväčší dojem na mňa urobila ich pohostinnosť a chuť konať.

Ondrej Galko, MR Muránska planina, Pohronská Polhora

Myslím si, že som sa presvedčil o tom, že všetky nápady a projekty, ktoré by mohli zatraktívniť náš región, sú už v Holandsku zabehnuté a majú svoje opodstatnenie. Treba len chcieť pre svoju obec niečo urobiť a výsledky sa dostavia. Som rád, že som sa mohol tejto študijnej cesty zúčastniť. Ďakujem

Katarína Pindiaková, MR Muránska planina, Pohronská Polhora

Leader je veľkou pomocou pre regióny, ktoré sa uchádzajú o jeho podporu. V Holandsku sme mali možnosť vidieť, že sa ním dajú riešiť aktuálne problémy, ale aj zaujímavé nápady miestnych aktivistov, ktoré prispievajú k plnohodnotnému životu obyvateľov v danom regióne.

Tatiana Štulrajrerová, MR Muránska planina, Čierny Balog

Študijná cesta v Holandsku bola z môjho pohľadu zorganizovaná na veľmi dobrej odbornej úrovni a mimoriadne kvalitne organizačne zabezpečená. Prínosom pre mňa bol najmä fakt že v rámci LEADER boli vybraté zaujímavé projekty s rôznorodým charakterom, ale poukázalo sa v nich na negatívne ale aj pozitívne skúsenosti z prípravy projektov a samotnej realizácie projektov. Osobne ma najviac zaujala skutočnosť, že spolupráca pri projektoch bola veľmi

dobrá a celkový záujem ľudí o veci verejné bol veľmi veľký a určite to ovplyvnil fakt, že Holanďania majú v krvi združovanie sa do rôznych spolkov a združení.

Barbora Gerháťová, MR Svornosť, Chrabrany

Najlepšia skúsenosť, ktorú som si z môjho pohľadu priniesla zo študijnej cesty a ktorú mienim šíriť ďalej, je ukážka možnosti širokej variability typov projektov, ktoré naozaj reflektujú potreby miestnych komún na vidieku. Práve v tom vidím „čaro“ prístupu LEADER.

Novodobé veterné mlyny **foto: Michaela Heretová**

Hodnotenie spolupráce R-VIPA s VÚC

32

V novembri 2005 sa voľbou nových predsedov samosprávnych krajov a krajských poslancov skončí mandát historicky prvých krajských samospráv (2001 – 2005). Tie sú strategickými partnermi regionálnych VIPA. Predsedom R-VIPA sme preto položili otázku: „Ako hodnotíte spoluprácu so samosprávnymi krajinami v ich prvom volebnom období?“

VIPA Trenčianskeho kraja

Spolupráca s TSK sa začala sľubne 16. 5. 2003 podpísaním zmluvy o spolupráci medzi VIPA-TN a TSK. Po tomto akte sme boli pozvaní na jednu akciu (podpis zmluvy so Zlínskym krajom) a kontaktovali sme odbor regionálneho rozvoja TSK. Ostatná spolupráca zostala iba na úrovni osobných vzťahov zamestnancov regionálneho odboru a predsedu VIPA-TN. Neboli sme prizvaní k spracovaniu dokumentov PHSR TSK, lebo tento sa ani nezačal spracovávať. V súčasnosti sa podľa našich vedomostí nepracuje na žiadnom plánovacom dokumente na roky 2007 – 2013. Napriek našim výzvam sa nezačalo robiť ani na príprave k týmto prácam. Je potrebné povedať, že v poslednej dobe dochádza k ignorácii VIPA-TN hlavnými funkcionármi TSK, čo je pravdepodobne dôsledok blížiacich sa volieb. Jediným krokom k spolupráci v poslednom období bolo prizvanie zástupcov VIPA-TN do komisie na hodnotenie SOP ZI opatrenie 3.4.

Dušan Mitický, predseda

VIPA Banskobystrického kraja

Spolupráca s BBSK sa začala sľubne rozvíjať ešte pred získaním právnej subjektivity BB VIPA hneď po konštituovaní regionálnej samosprávy v januári 2002. Podarilo sa nám presadiť vytvorenie Komisie pre rozvoj vidieka, poľnohospodárstva a lesníctva, predseda BB VIPA bol zvolený za člena Komisie regionálneho rozvoja a v máji 2002 sme uzavreli zmluvu o spolupráci medzi BB VIPA a BBSK.

Úroveň spolupráce bola veľmi dobrá, pokiaľ sa v našom kraji realizoval projekt Podpora regionálneho rozvoja na Slovensku, financovaný Ministerstvom pre zahraničný rozvoj Veľkej Británie. Členovia BB VIPA sa aktívne podieľali na realizácii tohto projektu a boli aj členmi pracovných skupín pre tvorbu Programu hospodárskeho, sociálneho a kultúrneho rozvoja kraja. Aktívne sa spolupráca rozvíjala aj v rámci realizácie projektu BB VIPA „Zvýšenie účasti verejnosti na rozvoji vidieka“, podporeného NOS-OSF. Po ukončení projektov v roku 2003 sa však spolupráca utlmila a ostala len na úrovni Komisie regionálneho rozvoja. Naše požiadavky sa nenaplnili, čo BBSK zdôvodňoval nedostatkom zdrojov. Predseda BB VIPA v rokoch 2004 – 2005 vypracoval v spolupráci s odborom regionálneho rozvoja 5 projektov pre podporu financovania rozvoja vidieka, z ktorých jeden bol tohto roku MVRR schválený a bude sa realizovať v roku 2006. V rámci činnosti Komisie regionálneho rozvoja predseda pripravil niekoľko návrhov na podporu regionálneho rozvoja a rozvoja vidieka, niektoré aj Zastupiteľstvo BBSK schválilo, ale ani jedno uznesenie sa nenaplnilo. Nerozvinula sa ani inštitucionalizácia regionálneho rozvoja a nevytvoril sa ani vhodný finančný nástroj pre podporu rozvoja vidieka, čo boli hlavné požiadavky BB VIPA.

Pozitívnym výsledkom spolupráce v posledných dvoch rokoch, okrem prípravy projektov, bolo aj angažovanie troch členov VIPA do projektového tímu na vypracovanie Akčného plánu rozvoja zamestnanosti a budovanie partnerstiev, realizovaného BBSK v rámci Grantovej schémy Rozvoj ľudských zdrojov. Zmluva o spolupráci sa pravidelne ročne vyhodnocovala na Členskej schôdzi OZ BB VIPA. Hlavný bod našej spolupráce – vypracovanie Plánu rozvoja vidieka kraja sa nenaplnil.

Peter Rusnák, spolupredseda

VIPA Žilinského kraja

Spoluprácu VIPA ZA so ŽSK hodnotím pozitívne v tom, že od začiatku, t. j. od podpisu dohody o spolupráci sme vytvorili partnerský vzťah a zvlášť spolupráca s odborom regionálneho rozvoja vedeného Ing. Pitoňákom (je tiež členom VIPA ZA) priniesla konkrétne výsledky – naši zástupcovia boli prizývaní do poradných a odborných komisií, ktoré tvorili rozvojové dokumenty ŽSK. Pracovná skupina, ktorú tvorili členovia VIPA ZA a odborní pracovníci ŽSK pripravila Akčný plán rozvoja vidieka (APRV) na dvojročné obdobie. Ten bol schválený zastupiteľstvom a my sme dali prísľub, že budeme v práci pokračovať na Programe rozvoja vidieka v ŽSK. K tomu však očakávame od novej samosprávy podporu a to nielen morálnu. Veľmi dobre bolo, že Úrad ŽSK poveril pracovníčku odboru regionálneho rozvoja, aby bola našim "styčným dôstojníkom", čo pomohlo riešiť úlohy a problémy operatívne. Od predsedu ŽSK sme v tomto roku získali na projekt APRV dotáciu 10 tis. Sk. Je to symbolická suma, ale vďaka aj za ňu. Na záver chcem len veriť, že partnerský vzťah ostane zachovaný aj do budúcnosti a podarí sa nám spoločnými silami

postaviť našu spoluprácu na kvalitatívne vyššiu úroveň.

Janka Mikušáková, predsedníčka

VIPA Prešovského kraja

Môžem konštatovať, že v Prešovskom kraji je spolupráca VIPA PO s PSK dobrá. Najlepšia spolupráca je s odborom regionálneho rozvoja, konkrétne s p. Ing. Takáčom, ktorý je zároveň aj v predsedníctve VIPA PO. Nemôžem vynechať aj ostatné odbory. Veľmi dobrá spolupráca je tiež s p. Klimešom – predsedom komisie pre regionálny rozvoj na VÚC Prešov. Na spracovanie rozvojových dokumentov a rozvojových zámerov sme prizývaní. Taktiež teraz sa rozhodli PSK a KSK spustiť projekt POKER – „Prešovsko Košický región“ – ide o projekt prípravy územia pre čerpanie programu LEADER. Prezentácia tohto projektu sa konala 26. 9. 2005. Naša prezentácia bola o 3 dni neskôr (29. 9. 2005), kde sme prezentovali výsledky našej práce TP SAPARD a aj predseda PSK p. Chudík videl, že VIPA je ďaleko a že si nevie predstaviť rozvoj regiónu bez VIPA. Na záver môžem len zopakovať moje konštatovanie, že v Prešovskom kraji je spolupráca s VÚC na dobrej úrovni.

Peter Harďoň, predseda

Dedinou roka obec Vlachovo

34

Víťazom súťaže Dedina roka 2005 sa v konkurencii 13 obcí stala obec Vlachovo (okr. Rožňava). Prihlásené obce hodnotila hodnotiacia komisia zložená zo starostov víťazných obcí z minulých ročníkov súťaže a zo zástupcov partnerských organizácií: Ministerstva životného prostredia SR, Slovenskej agentúry životného prostredia, Spolku pre obnovu dediny, Agentúry pre rozvoj vidieka, Združenia miest a obcí Slovenska, Slovenskej agentúry pre cestovný ruch, Vidieckeho parlamentu, DEXIA banky Slovensko a zástupcov všetkých samosprávnych krajov. Na 2. mieste sa umiestnila obec Čierny Balog (okres Brezno) a 3. miesto udelila komisia obci Semerovo (okres Nové Zámky).

Súťažiaci obce museli prezentovať komplexne vykonávaný rozsah obnovy dediny vo všetkých oblastiach hodnotenia, pričom bola hodnotená ojedinelosť a originalita prístupov

a myslenia obyvateľov a užívateľov v slovenskej dedine pri uskutočňovaní obnovy v rámci trvaloudržateľného rozvoja so zreteľom na zachovanie typických črt a svojej osobitosti. Charakter kritérií a hodnotenie sa nieslo zároveň v duchu motta európskej súťaže pre rok 2006: „Zmena ako príležitosť“.

Súťaž bola organizovaná Slovenskou agentúrou životného prostredia pod gesciou Ministerstva životného prostredia a v spolupráci so Spolkom pre obnovu dediny. Ceny sú čestné, udelí ich minister životného prostredia vo víťaznej obci Vlachovo začiatkom decembra 2005. Ocenené obce získajú zároveň nárok na dotáciu v nasledujúcom roku pri podaní úspešného projektu do Programu obnovy dediny. Víťazná obec získava titul „Dedina roka 2005“ a s ňou právo reprezentovať Slovenskú republiku v európskej súťaži o „Európsku cenu obnovy dediny“, ktorú od roku 1990 vyhlasuje Európske pracovné spoločenstvo pre rozvoj vidieka a obnovu dediny so sídlom vo Viedni (ARGE).

Podľa SAŽP spracoval ir

Komisia tiež udelila ocenenia za výnimočnosť v jednotlivých 6 hodnotených oblastiach:

- V kategórii „Dedina ako hospodár“ ocenenie „Za vynikajúce výsledky v plánovaní rozvoja obce a jeho realizácii v hospodárskej oblasti“ Pruské (okr. Ilava).
- V kategórii „Dedina ako maľovaná“ ocenenie „Za konkrétne mimoriadne výsledky intenzívnej dlhodobej spolupráce samosprávy a expertov pri komplexnej obnove verejných priestorov obce“ získala obec Čebejovce (okr. Košice-okolie).
- V kategórii „Dedina ako klenotnica“ nebolo udelené ocenenie.
- V kategórii „Dedina ako pospolitosť“ ocenenie „Za výnimočnú činnosť spolkov a združení a spoluprácu pri aktivitách obce“ získala obec Pribelce (okr. Veľký Krtíš).
- V kategórii „Dedina ako partner“ ocenenie „Za permanentnú intenzívnu aktivitu pri formovaní a udržiavaní partnerstiev“ získala obec Poproč (okr. Košice-okolie).
- V kategórii „Dedina ako hosťiteľ“ ocenenie „Za udržiavanie tradičnej kultúry a kuchyne a podporu podnikateľského prostredia“ získala obec Slovenský Grob (okr. Pezinok).
- Cenu „Za starostlivosť o zeleň a životné prostredie“ „Za netradičné formy ochrany a tvorby životného prostredia a environmentálnu výchovu mládeže“ získala obec Suchá nad Parnou (okr. Trnava).
- Mimoriadnu cenu „Za jedinečný a príkladný prístup a výsledky riešenia problematiky spolunažívania s rómskou komunitou“ získala obec Žalobín (okr. Vranov n. Topľou).

Hel'pa sa prezentovala v talianskom Savigliane

Počas štyroch septembrových dní sa skupina 25 účastníkov z Hel'py zložená z folklórneho súboru Priehyba, detskej ľudovej hudby Jaštierka, miestneho remeselníka a miestnych pekárov, vedená starostom obce Jozefom Fillom zúčastnila na medzinárodnom festivale Festa del Pane (Sviatok chleba) v talianskom Savigliane. Na festivale sa stretli účinkujúci z ôsmich európskych štátov (Francúzsko, Írsko, Bielorusko, Maďarsko, Rumunsko, Poľsko, Slovinsko, Slovensko) a z ôsmich regiónov Talianska.

Hoci folklórne festivaly sú u nás veľmi dobre známe (veď tri sa organizujú aj u nás v rázovitej Hel'pe a tiež naše súbory sa zúčastnili mnohých zahraničných festivalov), predsa len sa tento festival od iných líšil. V prvom rade bolo treba napísať dobrý projekt, ktorý bol vstupenkou na festival. O to väčšmi nás potešilo, že práve projekt z Hel'py bol schválený a Hel'pa sa tak stala zástupcom Slovenska na festivale.

Už pri písaní projektu sme vedeli, že ide o niečo nové a veľmi zaujímavé. Podrobne sme museli spracovať naše tradície, či už rodinné alebo zvykoslovné, náročné bolo aj spracovanie tradičného poľnohospodárstva v minulosti. Príchodom prvých informácií z Talianska sa nám postupne začalo rozjasnievať, prečo to všetko bolo potrebné. Taliani pre nás všetkých pripravili náročný kolotoč každodenných workshopov, tradičného

pečenia chleba, predstavovania tradičných remesiel a samozrejme aj folklórnych vystúpení, pričom každá aktivita bola pre každú zúčastnenú krajinu povinná.

Na workshopoch sa riešili problémy troch tém: „Môžu byť chlieb a tradície cestou, ktoré spájajú Európu?“, „Problémy cestovného ruchu a vidieckej turistiky“ a „Vplyv tradícií na mladú generáciu“. Na každom workshope sa zúčastňovali po štyria účastníci z každej krajiny. Veľmi dobré bolo, že facilitátormi workshopov boli vybraní účastníci z každej krajiny a my sme facilitovali skupinu na treťom workshope – Vplyv tradícií na mladú generáciu.

Veľmi jednoduché boli pre nás úlohy predstavovania miestnych remeselníkov a taktiež vystúpenie folklórneho súboru – toto sme zvládli perfektne. Okolo nášho stánku, vyzdobeného krásnymi výšivkami, výrobkami z drôtu, dreva a preplneného propagačnými materiálmi z celého Horehronia sa pristavovalo mnoho návštevníkov. Upútali ich aj naše spevy, tance a ľudová hudba.

*Pekárky z Hel'py napiekli v Taliansku aj vynikajúce celozrnné buchtičky. Projektová manažérka a autorka článku Mária Kemková prvá zľava **foto: Albin Kemko***

Programu neúrekom, ale našich účinkujúcich iba dvadsaťpäť. Pekárky iba dve, a keď sme zistili, že budú musieť každý deň upiecť chlieb z 30 kg múky, veru sa nám hlava poriadne zatočila. V novozriadených pekárňach určených na festival sme najprv obdivovali moderné stroje – pece, mixéry, umývačky, potom sme sa snažili pochopiť digitálny systém, na akom pracujú. Ale – čo Slovač nepochopí? Hneď prvý deň od rána sme pozorovali našich predchodcov pekárov a keď nastala naša hodina pečenia, nemali sme s ničím problémy. K dvom pekárkam sme museli pričleniť ešte dve pomocníčky

(čo na tom, že jedna z nich bola projektová manažérka?) a začali sme piecť. Najprv rascový tmavý chlieb, potom naše tradičné *kapustaniky* a neodpustili sme si ani makovníky, hoci – vraj je mak v Taliansku zakázaný. Ale to nám nevedeli presne povedať a veru im naše makovníky veľmi chutili.

Časť napečeného pečiva sa odkladala na degustáciu, kde bola posudzovaná hlavne nutričná hodnota pečiva a zostatok išiel do predaja. Hneď v prvý deň sa naše pečivo rozpredalo ako prvé. Vydržali sme piecť všetky tri dni, napiekli sme chleba a pečiva z 90 kg múky. Stretli sme tam našu rodáčku vydatú v Taliansku, ktorá bola tľmočníčkou pekárov. Odporučila im, aby si v Taliansku otvorili svoju vlastnú pekáreň – určite by mali úspech.

Opäť sme sa niečomu novému priučili. Možno sa to stane inšpiráciou aj pre festivaly konané u nás v Heľpe, aby boli obohatené o nové myšlienky a nové trendy, ktoré budú prospešné nielen pre nás Slovákov, ale aj pre celú Európu.

Projekt bol podporený z Commissione Europea Programma Gemellaggio di Città. Partnerom projektu zo Slovenska bolo OZ Dedinská únia heľpianskych aktivistov (DÚHA) v Heľpe.

*Mária Kemková,
autorka pôsobí v OZ DÚHA v Heľpe*

Heľpianský stánok na festivale v Savigliane
foto: Albin Kemko

Rascový čierny chlieb od heľpianskych pekárov v Taliansku
veľmi chutil foto: Albin Kemko

Ako sme hodovali...

Michalské hody v Pohronskej Polhore začali v piatok 30. septembra predstavením divadelného súboru Daxner z Tisovca. Občania mali možnosť vidieť komédiu Angelika, na ktorej sa všetci dobre pobavili.

Hody pokračovali v sobotu tradičným jar-mokom. Počas dňa boli pre deti pripravené rôzne atrakcie a súťaže. A nielen pre deti. Každý, kto mal záujem, si mohol skúsiť jazdu na rodeo-býkovi, udrieť do kladiva a zmerať si svoju silu. Aj milovníci pivného moku mali možnosť ukázať sa a prísť si na svoje. Samozrejme, nezabudli sme ani na tých, ktorí majú v obľube kone.

Toto nebolo všetko. Naši spoluobčania si pre návštevníkov obce pripravili ľudové dvory, kde ponúkali hostí pagáčmi, štrúdľami, domácou a všelijakými inými dobrotami. V ubytovni mali možnosť pozrieť si výstavu obrazov zo Skulptúrnene 2005, obrazy mladých umelcov a v priestoroch obecného úradu bola nainštalovaná výstava PLODY ZEME (obrazy a aranžmány z plodín a kvetov).

Poobede pokračoval program vystúpením folklórneho súboru Brezinky z Polomky. Ani tento rok nás nesklamali občania a do posledného miesta naplnili kinosálu, kde všetci spoločne sledovali prehliadku heligonkárov. V tom istom čase sa konal výber do detskej Super Star, na ktorej vybrali 10 finalistov. Sobota skončila tanečnou zábavou a vatrou v miestnom parku.

Detský blok v nedeľu dal krásnu bodku za Michalskými hodmi. Na ňom sa nám

predstavili deti z materskej škôlky, divadelný súbor Pramienok a finalistky detskej Super Star.

Aj napriek nepriaznivému počasiu sa na Michalské hody prišlo pozrieť veľa spoluobčanov a hostí.

Vďaka patrí nielen organizátorom, ale aj občanom za ochotu pomôcť, za tvorivosť a nápaditosť, ktorou prispeli k tohtoročným hodom.

Katarína Pindiaková

*V priestoroch obecného úradu bola nainštalovaná výstava
PLODY ZEME foto: Katarína Pindiaková*

Historické míľniky Európy

38

Projekt s týmto názvom (s podtitulom Študenti pre vidiek medzinárodne II.) v období od apríla do septembra tohto roku realizoval partnerský tím pod vedením OZ VIPA Trenčianskeho kraja v rámci programu EÚ Mládež. Hlavným zámerom organizátorov bolo nadviazať spoluprácu medzi mladými ľuďmi, ktorí sa zaujímajú o rozvoj vidieka, ovzbudíť ich rozvojové aktivity a podeliť sa o skúsenosti s rozvojom vidieka v iných krajinách. Mládežnícku výmenu trilaterálneho typu, ktorej sa okrem VIPA TN zúčastnilo OZ Podblanickem z Českej republiky a Joutsenten Reitti Association z Fínska, hostili českí partneri.

Spolu 36-členná skupina mladých ľudí (nepočítajúc organizátorov) počas ôsmich dní absolvovala bohatý program, zameraný na poznávanie, spoznávanie, objavovanie i tvorenie. Moravská časť pobytu zahŕňala obec Modrá s atrakciami cestovného ruchu, pamiatky širokého okolia – hrad Buchlov, zámok Buchlovice a slávny Velehrad. Hlavným cieľom „pútnikov“ bola však stredočeská obec Jankov. Tu, na tvári miesta pamiatky

významnej bitky Tridsaťročnej vojny, spoločne bojovali účastníci stretnutia s úlohami. Konkrétne sa venovali navrhovaniu náučného chodníka, venovaného bitke pri Jankove, ktorý by sa mal už v tomto roku zrealizovať zo zdrojov EÚ v rámci programu LEADER +. Prijímnym oživením stretnutia bola vzájomná prezentácia národných špecifik – slovenské zľapanie Jánošíka, atypická česká Červená čiapočka a tradičná fínska sauna, tango a hokej. Účastníci výmenného pobytu besedovali s predstaviteľmi miestnych samospráv o programoch na podporu rozvoja vidieka LEADER + a LEADER ČR. Diskusia bola podľa ich vyjadrení podnetná i poučná. Ku kladom realizovaného projektu patrí tiež spoločná práca a pocit zainteresovanosti pre miestnu komunitu.

Zástupcovia partnerov Bc. Renáta Knotková (ČR), Petri Rinne (Fínsko) a Ing. Dušan Mitický (SR) vyjadrili ochotu pokračovať v ďalšej spolupráci prípravou spoločných projektov. Tým najbližším bola októbrová medzinárodná konferencia v Českej republike (uskutočnila sa po uzávierke tohto vydania). Účastníkov budúceho trilaterálneho stretnutia by malo privítať Slovensko. Podobnými akciami chce OZ VIPA TN napĺňať svoj zámer práce s mládežou formou mládežníckych pobytov v jednotlivých mikroregiónoch Trenčianskeho kraja a neskôr celého Slovenska.

Erika Jonasová, Janette Feldsamová, autorky pôsobia v OZ REHA-infoagentúra a v Združení obcí Handlovskej doliny

foto: archív VIPA TN

Education and Culture

Youth

Vidiek – zdroj poznania a inšpirácie

Vianočný čas je naplnený očakávaním príchodu malého Ježiška, symbolu nového života. Ľud Slovenska si už v dávnej minulosti túto príležitosť pripomínal koledami. Čaro Vianoc si dnes už málokto dokáže predstaviť bez koledy „Daj Boh šťastia tejto zemi“. Ozaj, viete, odkiaľ pochádza?

Hovorí Emil Trgiňa, starosta obce a zároveň vedúci folklórnej skupiny Hájiček z Chrenovca – Brusna: „Pochádza z unikátnej zbierky Gašpara Drozda, ktorý v 19. storočí 42 rokov pôsobil v Chrenovci ako učiteľ a organista“. „Hájičkári“ zbierku objavili, opatrujú ju a rok čo rok z nej vyberajú staré, no pre nás nové vianočné pastorely. Tieto upravujú na ľudové koledy a v umeleckej podobe zaraďujú do svojich programov. Najznámejším je celoslovenský ekumenický festival Dni kolied kresťanov Slovenska, ktorý v tomto roku napíše už svoju pätnástu kapitolu. Za toto obdobie s ním navštívili nejednu kút Slovenska a predstavili sa aj publiku v zahraničí. A všade žnú úspech. „Všetky námety čerpáme z našej obce a z Handlovskej doliny. Navštevovali sme najstarších obyvateľov – pamätníkov a zaznamenávali piesne i tradičné zvyky,“ prezrádza zdroj námetov skupiny E. Trgiňa.

Pochvalne zhodnotil pôsobenie folklórnej skupiny Hájiček aj znalec slovenskej ľudovej kultúry Viliam J. Gruska: „Je to príklad toho, ako môže v obci s 1340 obyvateľmi vnútorne fungovať kultúrny život. Je to veľmi vzácné, pretože zachytávajú mladú i starú generáciu.

Ved' kultúra je neustále čosi pestovať, niečo objavovať.“ Folklórna skupina Hájiček existuje už štvrtstoročie a stále má svoje opodstatnenie. Ved' stále je to o ľuďoch. O tých, ktorí sa ľudovým tradíciám vidieka venujú, i o tých, ktorí ich prijímajú. Našťastie prijímateľov je stále viac, a to nielen na vidieku. „Ľudové tradície si vždy nájdu svojho diváka a poslucháča,“ dodáva E. Trgiňa.

*Erik Kližan,
autor pôsobí v OZ REHA – infoagentúra
a v Združení obcí Handlovskej doliny*

*Koledníci pri Pamätníku Gašpara Drozda v Chrenovci – Brusne
foto: archív ZO Handlovskej doliny*

Za krajšiu rieku Hornád

40

Rieky a ich okolie odjakživa formovali život ľudí na vidieku. V minulosti si viac než dnes uvedomovali vidiečania svoju závislosť na rieke, ktorá im dávala potravu, vodu na zavlažovanie, pranie, napájanie zvierat, kúpanie ale aj hasenie požiarov. Po rieke sa dopravovali ľudia, splavovalo sa drevo. Čistota vôd bola samozrejmosťou, pretože rieka bola často aj zdrojom pitnej vody. Žiaľ, toto všetko je minulosťou. Ryby z riek zmizli, kúpať sa dá už len málokde, domáce zvieratá chová už len pár ľudí, ľudia a drevo sa vozia

Občiansky monitoring povodia – miestne monitorovacie skupiny sa podieľajú na kontrole kvality vody v povodí Hornádu a angažujú sa aj na miestnych akciách na zlepšení životného prostredia
foto: archív OZ SOSNA

na autách, no a piť z rieky si už netrúfne asi nikto. Pritom, dôsledky sú každému jasné: problémy s pitnou vodou (veď voda v riekach ovplyvňuje vodu v studniach), hrozba povodní, úbytok miest vhodných pre rekreáciu. Dá sa s tým vôbec niečo ešte urobiť?

Občianske združenie SOSNA sa dlhodobou zaoberá riečnymi programami a preto sme hľadali čo najlepšie riešenie pre vidiecku oblasť, v ktorej pôsobíme. Od decembra 2001 sme začali rokovať so zainteresovanými subjektmi zasahujúcimi svojou činnosťou do kvality životného prostredia v Mikroregióne Hornád. Partnerský Mikroregión Hornád združuje 16 obcí, ležiacich v južnej časti povodia rieky. Väčšina obcí spadá do Košicko-Prešovskej ohrozenej oblasti, patriacej z hľadiska kvality životného prostredia medzi 8 najviac znečistených oblastí na Slovensku. Jednou z ciest, ako spoločne pracovať na zlepšení stavu životného prostredia, je príprava a realizácia Riečnej koalície a Riečnej zmluvy.

Princípy riečnej koalície boli prvýkrát definované v Belgicku začiatkom 80-tych rokov. Odtedy sa tento prístup rozšíril po celom svete. Aj keď – ako sa hovorí – nič nového už človek nevymyslí – veď už pred 150 rokmi jestvovali na riekach východného Slovenska tzv. vodné družstvá fungujúce na podobných princípoch. Je teda najvyšší čas opäť začať SPOLUPRACOVAŤ.

Riečna koalícia má za cieľ vytvoriť spoločnú platformu v záujme dlhodobého spojenia rôznych subjektov pôsobiacich – v tomto prípade – v južnej časti povodia Hornádu, ktoré majú vplyv na kvalitu životného prostredia. V praxi to znamená vytvorenie siete spájajúcej samosprávy, správcu povodia, súkromné firmy, poľnohospodárov, školy,

štátne orgány a mimovládne organizácie, ktoré vzájomne rešpektujú svoje potreby a spoločne chcú konkrétnymi krokmi zlepšiť stav životného prostredia. Členovia Riečnej koalície si každý rok stanovujú konkrétne ciele a podpisom Riečnej zmluvy sa zaväzujú k ich splneniu do stanovených termínov. V súčasnosti má Riečna koalícia Hornád 26 členov.

Príklady aktivít, ktoré sa doposiaľ realizovali v rámci Riečnej zmluvy na území Mikrоре-
giónu Hornád:

- revitalizácia mŕtveho ramena Hornádu pri obci Čaňa,
- výstavba cyklotrasy v údolí Hornádu s prepojením na Maďarsko,
- odstraňovanie čiernych skládok a predchádzanie ich tvorby,
- obnova mokradí a malých vodných plôch,
- tvorba a propagácia obecných kompostovísk
- výstavba verejných ekologických (kompostovacích) toaliet a dočistňovacích jazierok,
- zazeleňovacie programy, odstraňovanie invazívnych druhov rastlín,
- protipovodňové a protierózne opatrenia v krajine,
- dobrovoľný riečny monitoring „Starám sa o svoju rieku“.

Okrem environmentálneho rozmeru má Riečna koalícia aj sociálny a ekonomický rozmer, prostredníctvom ktorého prispieva k zlepšeniu kvality života miestnych obyvateľov. Projekt má aj svoj cezhraničný rozmer – v rámci spoločného projektu, financovaného z Dunajského regionálneho programu (prostredníctvom grantu REC Szentendre), spolupracujeme aj s organizá-

ciami z Maďarska, Rumunska, Chorvátska a Srbska. Spoločne si pomáhame pri zakladaní nových Riečnych koalícií ale aj pri výmene skúseností s konkrétnymi činnosťami, zameranými na ochranu riek. Ako najkrajšiu z týchto aktivít môžeme uviesť koncert vážnej hudby, prevedený na plávajúcom pontóne na rieke Tisa v Srbsku, na hladine posiatej tzv. Kvetom Tisy – čo je riečny hmyz, ktorý žije iba niekoľko minút, nakladie vajíčka a zahynie. Je to pradávny symbol rieky, uctený takýmto krásnym spôsobom.

Rieky nepoznajú hranice.

Tak, ako sa my správame k rieke, tak sa ona správa k nám.

Štefan Szabó

Revitalizácia mŕtveho ramena – projekt oživenia jedného z najväčších mŕtvych ramien Hornádu spočíva v jeho napojení na pôvodný tok a v sprietochnení v čase vysokých prietokov. Vznikne tak ďalšia lokalita ktorá prispeje k zvýšeniu biodiverzity, ale aj k možnostiam oddychu návštevníkov
foto: archív OZ SOSNA

Stručne z VIPA

42

- **18. októbra 2005 sa v obci Zawoja na juhu Poľska po tretíkrát stretli predstavitelia národných vidieckych sietí a organizácií z Českej republiky (Centrum pro komunitní práci), Poľska (Cooperation Fund, Polish Rural Forum), Maďarska (Vidiecky parlament v Maďarsku) a zo Slovenska (Vidiecky parlament).** Spoluprácu krajín V4 a Slovinska inicioval Zahradníčný výbor Vidieckeho parlamentu začiatkom roka 2005. Cieľom stretnutia bola dohoda o projektovom zámere zameranom na školenie medzinárodného tímu trénerov pre vidiek do programu Socrates-Grundtvig. *(mb)*
 - Pod mottom „Vízia pre budúcnosť vidieckej Európy“ **sa v dňoch 6. – 8. októbra 2005 v kúpeľnom mestečku Birstonas v Litve konalo stretnutie zástupcov vidieckych iniciatív združených v sieti PREPARE (PREPARE Gathering).** Stretnutiu predchádzal tzv. cestovný workshop – exkurzie po vidieku v Lotyšsku a Litve (od 2. 10.). Účastníkov z 21 krajín hostili Litovská únia vidiecky
- komunití a Lotyšské vidiecke fórum. Na záver účastníci prijali dokument „Vízia o vidieckej Európe“, ktorý načrtol predstavu PREPARE o budúcej podobe vidieckej Európy. Za Vidiecky parlament sa stretnutia zúčastnili Jela Tvrdoňová, Valéria Szomolai a Michaela Galvánková. Slovenskú delegáciu doplnili Beatrix Galandová z Pôdohospodárskej platobnej agentúry a Alexandra Sýkorová, Nora Gyureová, Martina Jakubíková a Andrej Chudý z Ministerstva pôdohospodárstva SR. *(ir)*
- **Predsedníctvo Vidieckeho parlamentu sa zišlo na svojom zasadnutí 9. – 10. septembra 2005 v Blatnici (okr. Martin) v Gaderskej doline v Žilinskom kraji.** Úvod patril zhodnoteniu spolupráce regionálnych VIPA s jednotlivými samosprávnymi krajinami. Okrem pravidelných správ o činnosti predsedu, výborov a regiónov sa P-VIPA venovalo najmä plánovaniu aktivít na ďalšie obdobie a rámcovej príprave plánu činnosti na rok 2006. Ten spolu s prípravou strategickej vízie smerovania VIPA na nasledujúce roky bude predmetom novembrového zasadnutia v obci Dolné Strháre. *(ir)*

Záber zo zasadnutia predsedníctva VIPA v Blatnici
foto: Ivan Rončák

Ako som sa zamilovala alebo Stretnutie vidieckych iniciatív PREPARE v Litve – október 2005

Zamilovala som sa! Do Litvy aj do Lotyšska, do Rigy aj do krajiny, a najmä do ľudí. Do entuziastov na lotyšskom vidieku, ktorých sme tri dni navštevovali a obzerali, čo všetko dokázali. Do studenej slnečnej baltskej jesene aj do účastníkov s teplotou v očiach na spoločnom „gatheringu“ (zozbieraní sa) v litovských kúpeľoch Birštonas. Bolo nás takmer 80 z 21 krajín, členov aj nečlenov Európskej únie, od Belgicka, cez Cyprus až po Austráliu. Všetci sme triasli mozgami (niektorí aj telom na zahriatie), argumentovali, ustupovali z pozícií aj trvali na svojom, až sme po troch dňoch zostavili 1,5 strany ideí o vízii vidieckej Európy. Už si nepamätám, či sme viac bojovali o spoločné hodnoty, alebo o podobu spoločnosti, či atribúty ekonomického rozvoja, alebo životné prostredie. Pamätám si však pocit, že Európa je krásne rôznorodá s prekvapivým množstvom spoločného. Každý si tento dokument nesieme domov, aby sme ho s priateľmi a kolegami znova „prežili“. Nájdete ho na www.vipa.sk.

Slovenská delegácia v zložení Jela Tvrdoňová, Valéria Szomolai a Michaela Galvánková za VIPA, Beatrix Galandová z Pôdohospodárskej platobnej agentúry (má na starosti Leader), Alexandra Sýkorová, Nora Gyüreová, Martina Jakubíková a Andrej

Chudý z Ministerstva pôdohospodárstva SR zažiarila nielen v diskusiách, ale aj večer v tanci (s Maďarmi). Odporúčam všetkým, aby sa netrápili len problémami doma, ale využili každú príležitosť spolupracovať so zahraničím. Možno s hrdosťou zistíte, že máme veľa čo ponúknuť a tiež si uvedomíte, ako naše konanie ovplyvňuje dianie v Afrike alebo Ázii.

Na záver poviem len to, že vďaka vidieckej sieti PREPARE som prvý raz nadobudla pocit, že doma som nielen na Slovensku (a v Česku, Maďarsku a Poľsku), ale v celej Európe. Ďakujem!

Michaela Galvánková

foto: archiv VIPA

Výstava TATRY 2004 – 2005

44

Fakty a otázky na festivale Bažant Pohoda 2005 v Trenčíne

V rámci prezentácie Nadácie Ekopolis na tohtoročnom hudobnom festivale Bažant Pohoda v Trenčíne sa uskutočnila aj premiéra výstavy TATRY 2004 – 2005 (FAKTY A OTÁZNIKY), ktorá zachytáva vývoj udalostí a mapuje aktivity v Tatranskom národnom parku od novembra minulého roku, kedy sa jeho územím prehnala ničivá veterná smršť. Výstava zároveň ponúka reálny obraz nášho najstaršieho národného parku a poskytuje možnosť pozrieť sa na Tatry aj z druhej, odvrátenej strany. Z tej, ktorá sa prevažne do spravodajstva médií nedostáva a bežný človek tak nemá možnosť utvoriť si objektívny pohľad na situáciu v Tatrách. Autorskými fotografiami do tejto výstavy prispeli Ján Dobšovič (Klub stráže prírody), Ján Krošlák (denník SME), Martin Marenčin (fotograf v slobodnom povolaní), Juraj Rizman (Greenpeace), Ľudo Sluka (Nadácia Ekopolis), Juraj Švajda (Správa TANAP) a Juraj Vysoký (WWF). Výstava vznikla príspevím Fondu Tatrov pri Nadácii Ekopolis.

Úprimne nás potešilo, že o výstavu samotnú, ako aj odbornú problematiku s ňou spojenú a o to, čo sa momentálne deje v našom najstaršom národnom parku, bol medzi účastníkmi festivalu značný záujem. Zvlášť nás potešil záujem z radov mladšej gene-

rácie a zahraničných návštevníkov (vrátane novinárskej obce), najmä z Českej republiky.

V rámci našej ankety mali účastníci festivalu zároveň možnosť aj písomne prejavíť svoj názor na tému „Tatry a ich budúcnosť“. Všetky anketové lístky boli zaradené do zlosovania o tri tričká s motívom Fondu Tatrov pri Nadácii Ekopolis. Skladačka názorov, rovnako ako aj výhercovia, budú zverejnené na webových stránkach www.ekopolis.sk a www.fondtatry.sk.

Samotná výstava TATRY 2004 – 2005 (FAKTY A OTÁZNIKY) pozostáva z cca 40 – 45 zalaminovaných fotografií formátu A4 (fotografie budú priebežne dopĺňané) a jedného zarámovaného plagátu rozmeru cca 100 x 50 cm. Keďže výstava je voľne dostupná, záujemcovia z radov mimovládnych organizácií, štátnych a neštátnych inštitúcií a organizácií, školských subjektov atď. sa v prípade záujmu o jej zapožičanie môžu prihlásiť na tel. číslach Nadácie Ekopolis 048/4145 478 resp. písomne prostredníctvom faxu 048/4145 259 a mailu na epce@changenet.sk alebo lsluka@changenet.sk.

Na rovnaké telefónne/faxové čísla resp. e-mailové adresy sa môžu priamo obrátiť záujemcovia o zakúpenie vkusných tričiek s motívom Fondu Tatrov v cene 250 Sk. Výťažok z predaja týchto tričiek bude použitý v súlade s účelom a prioritami Fondu Tatrov pri Nadácii Ekopolis. (rp)

Aká chceme, aby bola vidiecka politika v rokoch 2007 – 2013?

Od septembra OZ Vidiecky parlament organizuje verejnú diskusiu k novej vidieckej politike Slovenskej republiky pre nové programové obdobie 2007 – 2013, počas ktorej chce zvýšiť informovanosť kľúčových subjektov pôsobiacich na slovenskom vidieku o novej vidieckej politike a získať názory vidieckej populácie o prioritných problémoch a možných riešeniach na vidieku. Na základe názorov získaných od vidieckej populácie zostavuje projektový tím súbor priorít Vidieckeho parlamentu pre rozvoj slovenského vidieka, ktoré sa bude snažiť presadiť do pripravovaných rozvojových dokumentov – stratégie rozvoja vidieka v SR a programu rozvoja vidieka. Zámerom vidieckeho parlamentu je zároveň prediskutovať a podľa možností zjednotiť prístup s ostatnými sociálnymi a ekonomickými partnermi na vidieku v presadzovaní svojich priorít.

Projekt sa realizuje v troch etapách. Výsledkom prvej etapy sú spracované informácie o uplatňovaní doterajších nástrojov štrukturálnej pomoci vo vidieckych územiach a informačné materiály o novej vidieckej politike. Druhá etapa je založená na verejných stretnutiach – v októbri a v novembri sa realizujú verejné stretnutia zástupcov vidieckych samospráv, podnikateľov a združení v regiónoch Slovenska. Na nich Vidiecky parlament informoval o stave a možnostiach podpory vidieka a získaval názory širokej verejnosti o potrebách riešenia rozvoja

vidieka v jednotlivých krajochoch. Tretia etapa je zameraná na spracovanie výsledkov verejnej diskusie v krajochoch, ich propagáciu a prezentáciu v médiách. Zároveň budú výstupy slúžiť aj ako podklady pre diskusiu s partnerskými inštitúciami a pre presadzovanie záujmov vidieka vo vláde, i v regiónoch pri tvorbe dokumentov a nástrojov využívajúcich novú vidiecku politiku, tak aby boli v súlade s potrebami regiónov. (mb)

Verejné diskusie finančne podporila Nadácia otvorenej spoločnosti NOS – OSF Bratislava v rámci realizácie projektu OZ VIPA: Verejná diskusia k novej vidieckej politike Slovenskej republiky a Ministerstvo pôdohospodárstva SR.

Nadácia otvorenej spoločnosti
Open Society Foundation

*Séria verejných diskusií začala v septembri na Teplom Vrchu
foto: Ivan Rončák*

- **Na pomoc vidieckym lídrom:
Krátky slovník cestovného ruchu**

Peter Patúš

46

Mnoho projektov, ktoré sa realizujú na vidieku je zameralých na podporu rozvoja cestovného ruchu. Spracovatelia týchto projektov pochopiteľne nemôžu mať vždy príslušné vzdelanie v cestovnom ruchu. Napriek tomu môžu byť uvedené projekty spracované kvalitne a v praxi úspešne realizované. Aby sme pomohli všetkým, ktorí sa zaoberajú rozvojom cestovného ruchu na vidieku, vydalo občianske združenie Slovensko-švajčiarske združenie pre rozvoj cestovného ruchu v Banskej Bystrici odbornú publikáciu „Krátky slovník cestovného ruchu“ zameranú na terminológiu cestovného ruchu.

Ide o výkladový slovník, obsahujúci 750 hesiel. Výber hesiel ovplyvnil prierezový charakter cestovného ruchu a jeho interdisciplinárta. Rešpektuje nielen odbornú terminológiu ako sa ustálila v pedagogickej a vedeckej literatúre na Slovensku a v zahraničí, ale aj zákon o štátnom jazyku. Cudzojazyčné ekvivalenty termínov sú uvedené v anglickom a nemeckom glosári. Jeho rozsah je 174 strán. Krátky slovník je určený nielen študentom, pedagógom a výskumným pracovníkom, ale aj všetkým, ktorí v cestovnom ruchu pracujú alebo sa k tomuto odboru spoločenskej činnosti akýmkoľvek spôsobom vyjadrujú. Veríme, že tento slovník bude dobrým pomocníkom všetkým, ktorí sa podieľajú na príprave a realizácii projektov cestovného ruchu na vidieku.

Cena publikácie je 280 Sk (plus poštovné a balné) a je možné si ju objednať na dobierku alebo na faktúru na adrese:

Slovensko-švajčiarske združenie pre rozvoj cestovného ruchu
Tajovského 10, 974 00 Banská Bystrica,
tel./fax: 048/415 27 82
e-mail: peter.patus@umb.sk.

- **Edukačná výstava
„TATRY NEZOMRELI!“**

OZ TATRY ponúka inštaláciu výstavu „TATRY NEZOMRELI!“, ktorá je reakciou na oficiálnu interpretáciu veternej kalamity zo dňa 19. novembra 2004.

Výstava predstavuje TANAP, tatranskú udalosť, prináša faktografické a fotografické informácie o úlohe mŕtveho dreva v lese, riešeníach podobných udalosti v zahraničí, predstavuje „lesné aktivity“ v SR a podobne. Vznikla vďaka finančnej podpore z „Fondu TATRY pri Nadácii EKOPOLIS“. Výstava pozostáva zo 138 zalaminovaných materiálov formátu A4 a je možné si ju objednať na adrese OZ TATRY. V objednávke uveďte názov školy, presnú adresu, meno a priezvisko koordinátora environmentálnej výchovy, telefonický a e-mailový kontakt.

Občianske združenie TATRY
KEMI 627/5, 031 04 Liptovský Mikuláš
tel./fax: 044/553 10 27
e-mail: wolf@mail.viapvt.sk
<http://www.ekokompas.host.sk>

POĎAKOVANIE

VIDIECKA ORGANIZÁCIA
PRE KOMUNITNÉ AKTIVITY
ĎAKUJE VŠETKÝM, KTORÍ
POUKÁZALI 2 % ZO SVOJEJ
DANE Z PRÍJMU ZA ROK
2004 NA JEJ KONTO. AJ
VĎAKA TÝMTO PRÍSPEVKOM
JE MOŽNÉ VYDÁVAŤ ČASO-
PIS NÁŠ VIDIEK. NAJVYŠŠIU
ČIASTKU POUKÁZALA TATRA
BANKA, A. S. ĎAKUJEME.

Bodka za číslom

Ľudia sa často dopúšťajú chyby, keď predpokladajú, že najväčšie zmeny v dejinách sa odohrávajú v iných časoch. A nie v tých ich.

Arthur Hailey

Výborec organizácia
pre komunitné aktivity

Kontakt:

Nám. Š. Moyzeša 4,
974 01 Banská Bystrica
tel.: 048/415 16 91,
fax: 048/415 16 93
e-mail: vokas@vokas.sk

**VIDIECKY
PARLAMENT
NA
SLOVENSKE**

Kontakt:

Námestie SNP 7,
974 01 Banská Bystrica
tel.: 048/415 20 22,
mob.: 0905/55 89 29
e-mail: vipas@vipas.sk

MBTECH BB s.r.o.

VÁŠ IDEÁLNY PARTNER V OBLASTI VÝPOČTOVEJ TECHNIKY

- * poskytujeme novú i mierne použitú (reparovanú) výpočtovú techniku svetových výrobcov spoľahlivých značiek IBM, HP, Siemens, Compaq, Dell atď., pričom všetky produkty sú certifikované pre použitie obľúbeného operačného systému Microsoft Windows.
- * zabezpečujeme pokrytie SR výpočtovou technikou prostredníctvom širokej siete našich obchodných partnerov, takže naše produkty nájdete prakticky v každom meste
- * máme rozsiahle skúsenosti s dodávaním výpočtovej techniky mestským a obecným úradom ako aj školstvu, zdravotníctvu a podobne
- * radi Vám ušijeme počítač na mieru podľa Vašich požiadaviek, čím ušetríte finančnú hotovosť
- * zabalený tovar dovezieme ZADARMO až k Vám
- * ponúkame plnú technickú podporu produktov na našej webovej stránke a na stránkach výrobcov
- * garantujeme vždy profesionálny prístup, kvalitný a rýchly záručný i pozáručný servis, pretože Vaša spokojnosť je pre nás prioritou
- * splňame podmienky pre realizáciu nákupu z grantov Európskej Únie, keďže pôvod tovaru je v EÚ
- * chránime životné prostredie tým, že dávame počítačom druhú šancu a sme dobrovoľnými platcami do recyklačných fondov

ROZHODNITE SA PRE PROFESIONÁLOV

Počítače Pentium II a III - sú vhodné na všetky kancelárske (MS Office - Word, Excel) a účtovné aplikácie, na internet, staršie hry ako registračné pokladne atď. - v našej ponuke už od **1736,- Sk** bez DPH.

Počítače Pentium 4 - majú široké multimediálne využitie vrátane editácie a prehrávania videa, zálohovanie na DVD, hry, internet, všetky kancelárske aplikácie či účtovný softvér - v našej ponuke už od **7828,- Sk** bez DPH.

Monitory 17" - 21" - vyznačujú sa vysokou kvalitou a nízkou mierou opotrebenia. Obrazovky typu CRT, Flat, Trinitron či FD Trinitron chránia Vaš zrak a sú všeobecne využiteľné u Vás doma i v kancelárii - už od **1736,- Sk** bez DPH.

LCD Monitory 15" - 21" - trendové produkty s vynikajúcimi parametrami, pri ktorých je výhodou prevažne úspora miesta a vysoká kvalita obrazu. 15" LCD monitory sú vhodné najmä do kancelárií a škôl - už od **4600,- Sk** bez DPH. LCD monitory s väčšími obrazovkami sú okrem kancelárskeho využitia vhodné aj na využitie multimediálne, prípadne na komerčné sledovanie TV (v kombinácii s TV tunerom a reproduktormi) - v našej ponuke už od **7728,- Sk** bez DPH.

Notebooky Pentium II - 4 - značkový tovar s vynikajúcim pomerom cena/výkon, jeho výhodou je spratnosť, ľahkosť a možnosť premiestnenia. Majú podobné využitie ako stolové PC rovnakej konfigurácie - od **9999,- Sk** bez DPH.

Laserové tlačiarne - sú vhodné do kancelárií s väčším objemom tlače, majú nízke prevádzkové náklady, vysoký výkon a jednoduché ovládanie - v našej ponuke už od **3236,- Sk** bez DPH.

Quatro
jednoduchý nákup na splátky

NAJLEPŠIE RIEŠENIE PRE VAŠU PEŇAŽENKU

www.mbtech.sk

ZVOLENSKÁ CESTA 37
974 01 BANSKÁ BYSTRICA
048/414 73 09, 0905 731 310